

MRF 2021.19

Planklagenævnets afgørelse af 22. januar 2021, j.nr. 18/05771, 18/06444, 18/06750, 18/06752, 18/06751, 18/06775, 18/06777, 18/06776 og 18/06488

Ikke medhold i klage over kommuneplantillæg og lokalplan for vindmøllepark 1,2 km fra Natura 2000-område, bl.a. fordi en screening af planens påvirkning fandtes tilstrækkelig, fordi skadevirkning på damflagermus kunne undgås ved de i VVM-tilladelsen påbudte afværgeforanstaltninger, der var ledsaget af et overvågningsprogram.

Mariagerfjord Kommune vedtog ifølge Planklagenævnets afgørelse den 29. juni 2017 kommuneplantillæg og ”lokalplan nr. 109/2017 for Vindmølleområde Handest Hede med tilhørende miljørapport”. Kommuneplantillægget og lokalplanen gav mulighed for opførelse af seks vindmøller. Planområdet udgjorde et samlet areal på ca. 15 ha., og i forbindelse med realiseringen af planen skulle nedrives fire bygninger. Det nærmeste Natura 2000-område lå ca. 1,2 km nord for planområdet, og omfattede et habitatområde, hvor udpegningsgrundlaget bl.a. omfattede damflagermus. Det fremgik af den tilhørende miljørapport, at der var gennemført en væsentlighedsvurdering efter planhabitatbekendtgørelsen (2016/1383), men ikke en egentlig habitatvurdering af plangrundlagets påvirkning af Natura 2000-området for damflagermus. Efter miljørapporten blev planområdet anvendt som yngle- og rasteområde af bilag IV-arter som vandsalamander og spidsnudet frø. Kommunens vedtagelse af planerne og den tilhørende miljørapport blev pålagt af en række lokale beboere, der bl.a. gjorde gældende, at lokalplanens påvirkning af det nærliggende Natura 2000-område og bilag IV-arter ikke var belyst tilstrækkeligt, og at den dagældende vindmøllebekendtgørelse var ugyldig grundet manglende miljøvurdering, samt at der var inddraget usaglige hensyn ved vedtagelsen af lokalplanen.

Planklagenævnet (formanden) bemærkede indledningsvist, at planerne skulle behandles efter miljøvurderingsloven fra 2015. Nævnet lagde til grund, at damflagermus fra det nærliggende Natura 2000-område benytter huse og bygninger som ynglesteder, og at der derfor i forbindelse med planvedtagelsesprocessen skulle have været foretaget en undersøgelse af, om damflagermus opholdt sig i de fire bygninger, der skulle nedrives. Hvis dette havde været tilfældet, skulle kommunen have vurderet, om nedrivningen kunne have betydning for udpegningsgrundlaget. Nævnet lagde til grund, at den ene bygning alligevel ikke skulle nedrives, og at de øvrige tre bygninger

allerede var revet ned, og at der i forbindelse med nedrivningen ikke var fundet flagermus i disse, hvorfor nedrivningen af bygningerne ikke havde haft eller ville få betydning for udpegningsgrundlaget. Nævnet fandt derfor, at en habitatvurdering af denne påvirkning før planvedtagelsen ikke ville have ført til, at planerne ikke lovligt kunne vedtages. Nævnet bemærkede herefter, at vindmøllerne efter omstændighederne kunne medføre drab af flagermus i et omfang, som kunne udgøre en trussel mod integriteten af et habitatområde med flagermus på udpegningsgrundlaget. Nævnet fandt imidlertid, at der var sikkerhed for, at vindmøllerne ikke vil medføre skade på Natura 2000-områdets flagermus, da der i VVM-tilladelsen var vilkår om afhjælpende foranstaltninger i form af krav om periodisk driftstop ved vindmølle nr. 1 for at undgå negativ påvirkning af flagermus. Nævnet henviste endvidere til, at der ville blive indført et overvågningsprogram for alle vindmøllerne samt driftstop af disse, hvis de havde skadelig virkning, og at driftsstoppet kun ville blive ophævet, hvis det konkret konstateredes, at mulig påvirkning af damflagermus med sikkerhed kunne afvises. Da disse vilkår var en integreret del af projektet, afviste Planklagenævnet, at den manglende habitatvurdering af planens påvirkning af Natura 2000-områdets flagermus kunne føre til, at plangrundlaget for vindmølleparken var ugyldigt.

Vedrørende bilag IV-arterne flagermus, stor vandsalamander og spidssnudet frø bemærkede nævnet, at det følger af planhabitatbekendtgørelsens § 7, stk. 2, at et planforslag ikke kan vedtages, hvis gennemførelse af planen kan beskadige eller ødelægge yngle- eller retsområder for bilag IV-arter. Nævnet lagde til grund, at der var foretaget to feltundersøgelser, der viste, at området indeholdte mange arter, hvor dværgflagermusen var den hyppigst forekommende. Nævnet bemærkede herefter, at der bl.a. ved vindmølle nr. 2, nr. 5 og nr. 6 var ledelinjer i form af levende hegn, som kunne anvendes af flagermus. En ledelinje er

ikke i sig selv omfattet af beskyttelsen efter plan-habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 2, men hvis ledelinjen må anses som en væsentlig ledelinje til og fra yngle- eller rasteområder for flagermus, kan det påvirke den økologiske funktionalitet af yngle- og rasteområdet, at vindmøller placeres i eller i forlængelse af ledelinjer og derfor forårsage et højere antal drab af enkeltindivider, hvilket nævnet dog mente kunne afvises i denne sag. Da vindmøllerne ikke ville blive placeret i beskyttede naturtyper, afviste nævnet, at der var risiko for skade på yngle- og rasteområder for stor vandsalamander og spidssnudet frø. Nævnet afviste derfor klagepunkterne vedrørende bilag IV-arter. Tilsvarende afviste nævnet øvrige indsigelser om mangler i miljøvurderingen.

For så vidt angik natur og øvrigt dyreliv bemærkede nævnet, at det af miljøvurderingen af bekendtgørelse om støj fra vindmøller tyder på, at høje støjniveauer kan medføre stress hos husdyr. Der findes imidlertid ikke grænseværdier for støjpåvirkning fra vindmøller af husdyr eller metoder til vurdering af den mulige belastning af dyrene, hvormed der indrømmes kommunerne et betydeligt skøn. Nævnet fandt i den forbindelse ikke, at hestes reaktion på, at vindmøller stopper, var en påvirkning af en sådan karakter og af et sådant omfang, at det skulle vurderes i forbindelse med en miljøvurdering. Nævnet lagde endvidere til grund, at der ikke på daværende

tidspunkt var dyrearter, der var truede i området, og at vindmølleprojektet ikke ville medføre ændringer i naturtilstanden på arealerne. Nævnet fandt herefter, at miljørapporten i tilstrækkeligt omfang redegjorde for den sandsynlige miljømæssige påvirkning af flora og fauna.

Vedrørende støj afviste nævnet at tage stilling til om den dagældende vindmøllebekendtgørelse skulle have været miljøvurderet efter SMV-direktivet med den begrundelse, at de påklagede planer ikke var vedtaget med hjemmel i bekendtgørelsen om støj fra vindmøller, men efter planloven, og at miljøvurderingen ikke var foretaget med hjemmel i bekendtgørelsen om støj fra vindmøller, men efter miljøvurderingsloven, hvorfor vindmøllebekendtgørelsens ugyldighed var uden betydning for planernes gyldighed. Nævnet lagde til grund, at der ikke efter miljøvurderingsloven er et krav om, at kommunerne i miljøvurderinger skal foretage vurderinger af støj ved andre vindhastigheder end dem, der er omtalt i bekendtgørelsen, idet nævnet samtidigt afviste at have kompetence til at vurdere om støjundersøgelserne var korrekte. Nævnet konkluderede herefter, at miljørapporten i tilstrækkeligt omfang havde redegjort for planens støjpåvirker af mennesker og miljø. Efter at have afvist de øvrige indsigelser, afviste Planklagenævnet at give medhold i klagen over miljørapporten samt vedtagelsen af lokalplan og kommunepplantillæg.

Kommentar: Den 53 sider lange afgørelse om en lokalplan vedtaget for 3½ år siden tager stilling til flere principielle juridiske spørgsmål, hvorfor det må undre, at afgørelsen er truffet som formandsafgørelse. I den sammenhæng må særligt fremhæves, at Planklagenævnet antager, at det ikke er i modstrid med habitatdirektivets art. 6, stk. 3, at vedtage en plan uden en egentlig habitatvurdering, men tilstrækkeligt med en væsentlighedsvurdering (screening), selvom skadelige påvirkninger kun kan undgås ved afværgeforanstaltninger. Denne fortolkning er udtrykkeligt afvist af EU-Domstolen i sag C-323/17, *People over Wind m.fl.* Det gør i den sammenhæng ingen forskel, at der er et overvågningsprogram, som det fremgår af sag C-142/16, og ligeledes fremgår af Planklagenævnets afgørelse af 21. december 2020 i j.nr. 18/05754.

Tilsvarende forekommer Planklagenævnets betragtninger om retsvirkningen af den manglende habitatvurdering af de nedrevne bygningers påvirkning af flagermus i Natura 2000-området direkte i modstrid med EU-Domstolens praksis, hvorefter mangelfuld habitatvurdering af en plan eller projekt medfører, at planen/tilladelsen er ugyldig, uanset om det efterfølgende viser sig, at planen/projektet er uden skadelig virkning. Det må noteres, at Planklagenævnet fra specialitetsprincipslignende betragtninger afviste at "tage stilling til, om vindmøllebekendtgørelsen skulle være overtrådt, fordi udformningen af vindmøllerne ikke er bestemt på forhånd, da denne bekendtgørelse ikke hører under nævnets kompetence", men samtidigt afviste, at den manglende miljøvurdering af den

MRF 2021.19

vindmøllebekendtgørelse, der var gældende ved kommuneplantillægs vedtagelse, havde betydning for gyldigheden af plangrundlaget. Endelig må nævnes, at Planklagenævnets betegnelse af den påklagede afgørelse er uheldig. Kommunen vedtager ikke en miljørapport, men tager ved vedtagelse af lokalplan implicit stilling til, om miljørapporten opfylder miljøvurderingslovens regler.

22. januar 2021
Sagsnr.: 18/05771, 18/06444,
18/06750, 18/06752, 18/06751,
18/06775, 18/06777, 18/06776,
18/06488
Klagenr.: 1000708, 1001234,
1001298, 1001300, 1001299,
1001307, 1001309, 1001308,
1001267 (Tidl.: NMK-33-04376,
NMK-33-04265, NMK-41-00497)
KlageID 223133, 203459, 190673,
192695, 192415)
Initialer

AFGØRELSE

i klagesag om Mariagerfjord Kommunes endelige vedtagelse af kommuneplantillæg nr. 23 og lokalplan nr. 109/2017 med tilhørende miljørapport

Mariagerfjord Kommune har den 29. juni 2017 endeligt vedtaget kommuneplantillæg nr. 23 til kommuneplan 2013-2025 og lokalplan nr. 109/2017, Vindmølleområde Handest Hede, med tilhørende miljørapport.

Planklagenævnet har modtaget klager over planvedtagelserne og miljøvurderingen.

Planklagenævnet kan ikke give medhold i klagen over miljørapporten.

Planklagenævnet kan desuden ikke give medhold i klagen over vedtagelsen af planerne. Det betyder, at planerne fortsat gælder.

Planklagenævnet

Toldboden 2

8800 Viborg

Tlf. 72 40 56 00

CVR-nr. 37 79 55 26

www.naevneneshus.dk

Indhold

1. Klagen til Planklagenævnet.....	4
2. Sagens oplysninger.....	4
2.1. Sagens forløb.....	4
2.2. Området.....	5
2.2.1. Planområdet.....	5
2.2.2. Internationalt beskyttede områder	6
2.3. Plangrundlag og VVM-tilladelse	6
2.3.1. Kommuneplangrundlag.....	6
2.3.2. Lokalplan nr. 109/2017, Vindmølleområde Handest Hede.....	10
2.3.3. Afgørelse om VVM-tilladelse	11
2.4. Miljørapporten.....	11
2.4.1. Generelt om miljørapporten	11
2.4.2. Natura 2000 og bilag IV-arter (flagermus)	12
2.4.3. Fugle og natur.....	14
2.4.4. Forholdet til kommuneplanlægningen	17
2.4.5. Støj	17
2.4.6. Sundhed.....	19
2.4.7. Socioøkonomiske forhold	20
2.4.8. Alternativer.....	20
2.5. Korrespondance i klagesagen.....	21
2.6. Generelle klagepunkter	21
2.6.1. Ugyldighed som følge af ugyldig bekendtgørelse.....	21
2.6.2. Flagermus (Natura 2000 og bilag IV)	21
2.6.3. Padder.....	23
2.7. Klager i forhold til miljørapporten	23
2.7.1. Fugle.....	23
2.7.2. Natur og øvrigt dyreliv	24
2.7.3. Støj	24
2.7.4. Sundhed.....	25
2.7.5. Socioøkonomiske forhold	25
2.7.6. Alternativer.....	26
2.7.7. Oplysninger fra et andet projekt i miljørapporten.....	26
2.8. Klager i forhold til lokalplanen	27
2.8.1. Usagligt hensyn	27

2.8.2. Forholdet til kommuneplanen	28
2.8.3. Øvrige klagepunkter	29
3. Planklagenævnets bemærkninger og afgørelse	29
3.1. Planklagenævnets behandling af sagen, kompetence og prøvelse	29
3.1.1. Generelt om Planklagenævnets kompetence.....	29
3.1.2. Forhold, som ikke behandles.....	29
3.1.3. Forhold, som behandles.....	30
3.1.4. Regler, sagen er behandlet efter	30
3.2. Ugyldighed p.g.a. manglende miljøvurdering af bekendtgørelse	30
3.3. Påvirkning af Natura 2000-områder (flagermus)	31
3.3.1. Generelt om væsentligheds- og konsekvensvurderinger.....	31
3.3.2. Forvaltningsplan for flagermus	35
3.3.3. Planklagenævnets vurdering	36
3.4. Bilag IV-arter (flagermus, stor vandsalamander og spidssnudet frø)37	
3.4.1. Generelt om bilag IV-arter i forbindelse med miljøvurderinger og planvedtagelser.....	37
3.4.2. Planklagenævnets vurdering i forhold til flagermus	38
3.4.3. Planklagenævnets vurdering i forhold til stor vandsalamander og butsnudet frø.....	39
3.5. Miljøvurdering af kommuneplantillæg og lokalplan	40
3.5.1. Miljøvurderingsloven generelt	40
3.5.2. Indhold af miljørapporten.....	40
3.5.3. Fugle.....	41
3.5.4. Natur og øvrigt dyreliv	43
3.5.5. Støj	44
3.5.6. Sundhed.....	46
3.5.7. Socioøkonomiske forhold	46
3.5.8. Alternativer.....	47
3.5.9. Oplysninger om et andet projekt i miljørapporten	49
3.6. Planlægningsmæssig begrundelse og usaglige hensyn	49
3.7. Forholdet mellem kommuneplan og lokalplan.....	50
3.7.1. Reglerne om forholdet mellem kommuneplan og lokalplaner...50	
3.7.2. Planklagenævnets vurdering af forholdet til kommuneplanen...51	
3.8. Planklagenævnets afgørelse	53
4. Gebyr	53

1. Klagen til Planklagenævnet

En beboer i området (klager 1) klagede den 15. juli 2017 til Planklagenævnet over kommunens endelige vedtagelse af lokalplan nr. 109 med tilhørende miljørapport.

En anden beboer i området (klager 2) klagede den 31. juli 2017 til Planklagenævnet over kommunens endelige vedtagelse af lokalplan nr. 109 med tilhørende miljørapport.

En tredje beboer i området (klager 3) klagede den 1. august 2017 til Planklagenævnet over kommunens endelige vedtagelse af lokalplan nr. 109 med tilhørende miljørapport.

En fjerde beboer i området (klager 4) klagede den 7. august 2017 til Planklagenævnet over kommunens endelige vedtagelse af kommuneplantillæg nr. 23 og lokalplan nr. 109 med tilhørende miljørapport.

Nævnet modtog de første af klagerne den 28. august 2017 fra kommunen.

Klagerne har navnlig anført følgende:

- Påvirkningen på et nærliggende Natura 2000-område og bilag IV-arter er ikke beskrevet tilstrækkeligt.
- At miljørapporten ikke er tilstrækkelig i forhold til fugle, flora, fauna, sundhed, støj, socioøkonomiske forhold og alternativer, samt at den indeholder oplysninger om et andet vindmølleprojekt.
- At der er inddraget usaglige hensyn ved vedtagelsen af lokalplanen.
- At lokalplanen er i strid med kommuneplanen.

Klager 1, 2 og 3 har også klaget over kommuneplantillæg nr. 23 samtidig med klagen over lokalplanen. Klagerne er blevet orienteret om, at disse skulle oprette selvstændige klager, såfremt de ønskede at klage over kommuneplantillægget. Dette er ikke sket, og klagernes klagepunkter vedrørende kommuneplantillægget er således ikke omfattet af denne klagesag.

Der er også klaget over kommunens afgørelse om VVM-tilladelse til opstilling af seks vindmøller ved Handest Hede. Denne klage behandles af Miljø- og Fødevarerklagenævnet under sagsnr. 18/04730.

2. Sagens oplysninger

2.1. Sagens forløb

Mariagerfjord Kommune besluttede på baggrund af en konkret henvendelse at indkalde ideer og forslag til planlægningen af et saneringsprojekt, hvor fire ældre vindmøller ved Handest Hede nedtages og erstattes af seks nye, større vindmøller. Et debatoplæg blev sendt i offentlig høring fra 31. oktober 2016 til 5. december 2016 med opfordring til at komme med ideer og forslag til den kommende planlægning. I den forbindelse blev der afholdt et borgermøde den 21. november 2016.

Kommunen vedtog 23. februar 2017 forslag til kommuneplantillæg nr. 23 til kommuneplan 2013-2025 for Mariagerfjord Kommune og lokalplan nr. 109/2017, Vindmølleområde Handest Hede, med tilhørende miljørapport, dateret marts 2017, samt vedtog at sende forslagene med tilhørende miljørapport i offentlig høring.

Forslagene og tilhørende miljørapport var fremlagt i offentlig høring i perioden 2. marts 2017 til 28. april 2017, hvor der indkom høringssvar. Kommunen udarbejdede på baggrund heraf et notat om høringssvarene.

Kommunen udarbejdede herefter en sammenfattende redegørelse.

Kommunen vedtog herefter 29. juni 2017 endeligt planerne med tilhørende miljørapport og sammenfattende redegørelse.

I de følgende afsnit følger en nærmere beskrivelse af området, plangrundlag, miljørapporten m.v.

2.2. Området

2.2.1. Planområdet

Klagesagen vedrører et område ca. 6 km syd for Hobro og ca. 3 km fra Handest, Fårup og Asferg. Området ligger i landzone og udgør et samlet areal på ca. 15 ha. Planområdet består hovedsageligt af opdyrket landbrugsjord. Planområdet omfatter de seks mindre områder, hvor de planlagte vindmøller placeres, tilkørselsvejene til vindmøllerne og arbejdsarealer samt områderne, hvor de fire ejendomme og de fire vindmøller, som skal nedrives i forbindelse med realiseringen af planen, er.

Området afgrænses hovedsagligt af opdyrket landbrugsjord. Vest for lokalplanområdet, ca. 650 m fra de nærmeste tre planlagte vindmøller, løber Nordjyske Motorvej. Veteranbanesporet Mariager-Handest løber gennem planområdet. Der er en husstandsvindmølle ca. 750 m syd for planområdet, og derudover er der opstillet vindmøller ca. 3,6 km vest, ca. 3,7 km nord og ca. 3,5 km syd for planområdet.

Der ligger flere naturarealer beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3 i området, herunder mose-, hede- og engarealer. Hedearealerne ligger mellem de tre nordligste vindmøller, og eng og to moselokaliteter findes vest og sydvest for vindmøllerne. Der er derudover moselokaliteter sydøst for vindmøllerne. Der ligger ikke beskyttede arealer inden for planområdet.

Ca. 250 m øst for den østligste vindmølle ligger skovområdet Fårup Plantage. Ca. 1,2 km nord for planområdet ligger Glenstrup Sø.

Der er levende hegn, der løber mod nord gennem planområdet ved den nordligste planlagte vindmølle nr. 6 mod Glenstrup Sø. Der er desuden levende

hegn fra øst ved den sydligst planlagte vindmølle nr. 1, ved den planlagte placering af vindmølle nr. 5 samt fra syd ved den planlagte vindmølle nr. 2.

2.2.2. Internationalt beskyttede områder

Nærmeste Natura 2000-område, N30, Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skjalds Ådal, omfatter bl.a. habitatområde H30, Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk. Habitatområde H30 ligger ca. 1,2 km nord for planområdet. De nærmeste fuglebeskyttelsesområder F16, Tjele Langsø, og F15, Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord, ligger henholdsvis ca. 10 km vest for og ca. 20 km øst for planområdet.

Udpegningsgrundlaget for H30 omfatter bl.a. damflagermus.¹

Efter Natura 2000-planen er det overordnede mål at sikre, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Herunder skal der sikres levesteder for den nationale ansvarsart damflagermus.

2.3. Plangrundlag og VVM-tilladelse

2.3.1. Kommuneplangrundlag

Lavbundsarealer

Af kommuneplantillæg nr. 21 til kommuneplan 2013, Det åbne land, som blev vedtaget endeligt den 29. september 2016, fremgår følgende af retningslinjen om lavbundsarealer:

2.13.1 På kort 2.13.1 og kortbilag 2.13 angives de områder, der er udpeget til lavbundsarealer. Lavbundsarealer bør friholdes for byggeri, anlæg, diger med videre.

Dele af lokalplanområdet ligger inden for et udpeget lavbundsareal.

Naturområder

Kommuneplan 2013, kapitel 2.14, omhandler natur. Om retningslinjer for natur fremgår det bl.a.:

2.14.2 Naturområderne fremgår af kort 2.14.1 og kortbilag 2.14. I naturområderne skal hensynet til natur- og landskabsinteresser varetages i balance med de øvrige interesser i det åbne land. I disse områder må planlægning og administration vedrørende arealanvendelsen og tilstanden ikke forringe muligheden for at opfylde målsætningen for områdets naturtyper, fastlagt efter principperne i kommunens naturkvalitetsplan, jf. Retningslinje 2.14.4.

Retningslinje 2.14.4 omhandler naturkvalitet.

¹ Natura 2000-plan 2016-2021, Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord, Simested og Nørre Ådale samt Skravad Bæk, Natur 2000-område N30, Habitatområde H30, Fuglebeskyttelsesområde F14 og F24.

Af redegørelsen til retningslinje 2.14.4 fremgår, at kommunens naturkvalitetsplan omfatter de arealer, der efter naturbeskyttelseslovens § 3 er beskyttet mod ændringer, og at naturkvalitetsplanen er kommunens retningslinjer for naturbeskyttelse.

Hovedparten af lokalplanområdet ligger inden for udpegningen til naturområde.

Kulturmiljø

Kommuneplan 2012, kapitel 2.15, omhandler kulturarv.

Det er i retningslinje 2.15.1 om udpegning af værdifulde kulturmiljøer fastlagt at:

På kortbilag 2.15 er udpeget de værdifulde kulturmiljøer, som skal sikres såvel i byzoner, sommerhusområder som i landzone.

De udpegede kulturmiljøer skal optages i kommende lokalplaner.

Der bør tillige udarbejdes bevarende lokalplaner for at sikre miljøerne for eftertiden.

Veteranbanesporet Mariager-Handest forløber gennem rammeområdet.

Der findes en kort beskrivelse af kulturmiljøerne i kommuneplanen. Det er for veteranbanesporet fra Mariager til Faarup anført, at jernbanesporet Mariager-Handest fra 1910 stadig bruges af V 1 .

Det fremgår følgende af retningslinje 2.15.2 om beskyttelse af de værdifulde kulturmiljøer:

Inden for afgrænsningen af de udpegede områder i det åbne land skal de kulturhistoriske værdier beskyttes. Byggeri, anlægsarbejder og andre indgreb, der i væsentlig grad vil forringe oplevelsen eller kvaliteten af de kulturhistoriske værdier, må ikke finde sted i disse områder

Landskab

Derudover fremgår det bl.a. af retningslinjerne for landskabelige bevaringsværdier:

2.16.1 De større sammenhængende landskaber, fremgår af kort 2.16.1 og kortbilag 2.16.1.

Beskyttelse og udvikling af særlige landskabsværdier skal prioriteres inden for den blå-grønne struktur, herunder synlighed eller oplevelse af

landskabernes geologiske og kulturhistoriske fortælling, særlige naturværdi eller værdi som rekreativt landskab.

Den blå-grønne struktur bør friholdes for større tekniske anlæg og andet stort og markant byggeri. Kan et anlæg ikke undgås, skal det placeres og udformes, så det præger landskabet mindst muligt. [...]

Ingen af de planlagte vindmøller ligger inden for udpegningen, men lokalplanområdet omkring den ene af vindmøllerne går ind over udpegningen.

Kommuneplantillæg nr. 19 til kommuneplan 2013

Af kommuneplantillæg nr. 19, Vindmølleplanlægning, som blev vedtaget endeligt den 29. september 2016, fremgår det under retningslinje 2.5.3, at de 4 potentielle vindmølleområder, der er udpeget i kommuneplantillæg nr. 19, kan udvikles til vindmølleparker.

De udpegede områder fremgår af kortbilag 2.5.1 Nye vindmølleområder. Ved udarbejdelse af en VVM-redegørelse og lokalplan skal bestemmelserne i Retningslinjerne 2.5.5 - 2.5.9 overholdes.

Ved godkendelse af projekterne skal der lægges vægt på optimal udnyttelse af området. Der skal opstilles så effektive og så mange vindmøller som muligt inden for de grænser, som hensynet til natur, landskab og naboer sætter.

Det fremgår, at Handest Hede området er overført fra kommuneplan 2009 – 2021. Området ønskes udvidet fra mulighed for opstilling af 5-6 stk.

Af retningslinjen om vindmølleområder i forhold til landskab fremgår det, at:

2.5.7 Landskab: Ved planlægning for vindmølleområder skal beskyttelse af de særligt bevaringsværdige landskaber og beskyttelse af de større sammenhængende landskaber sikres. Desuden må nye vindmølleområder ikke forringe landskaberne.

Afstand mellem vindmølleområder: Ved planlægning for vindmøller nærmere end 28 gange totalhøjden for eksisterende eller planlagte vindmøller, skal der redegøres for anlæggenes påvirkning af landskabet, og det skal oplyses om, hvorfor påvirkningen anses for ubetænkelig.

Kommuneplantillæg nr. 23 til kommuneplan 2013-2025

Kommunen har 29. juni 2017 endeligt vedtaget kommuneplantillæg nr. 23 til kommuneplan 2013-2025.

Det fremgår af kommuneplantillægget, at det er udarbejdet med henblik på at udlægge en kommuneplanramme for vindmølleområdet. En del af området er udlagt som vindmølleområde, og hele området ligger inden for et potentielt saneringsvindmølleområde i tillæg nr. 19 til kommuneplan 2013-2025. Da

der ikke er udlagt et rammeområde med tilhørende rammebestemmelser, er kommuneplantillæg nr. 23 med rammeområde HAND.V.3 udarbejdet. Rammeområdet er tilpasset til alene at omfatte de arealer, hvor vindmøllerne opstilles, samt de tilhørende arbejdsarealer og adgangsveje.

For rammeområde HAND.V.3 fastlægges bl.a. følgende rammebestemmelse om bebyggelsens omfang og udformning:

Der kan opføres bygninger og anlæg, som er nødvendige for vindmølleparkens drift.

Antal møller: Højst 6 stk.

Navhøjde: Højst 95 meter

Rotordiameter: Højst 130 meter

Vinger og mølletårn skal være refleksfri – glanstal under 30 - og vingernes omdrejningsretning skal være med uret.

Vindmøllerne, fundamenter (incl. fundamenter fra gamle møller), tekniske installationer m.v. skal fjernes uden udgift for det offentlige, når møllerne har været ude af drift i et år.

Desuden fastsættes følgende bestemmelse om maksimal bygningshøjde:

Vindmøller 149,99 meter

Teknikbygning 3,5 meter

Der udlægges derudover et støjkonsekvensområde omkring vindmøllerne:

Inden for støjkonsekvenszonen må der ikke etableres boligområder eller anden støjfølsom arealanvendelse eller etableres andre anlæg, såsom husstandsvindmøller, hvis disse begrænser vindmøllernes anvendelse.

Kommuneplantillæggets redegørelse indeholder et afsnit om værdifulde kulturmiljøer og kulturhistoriske bevaringsværdier. Det fremgår af afsnittet, at de værdifulde kulturmiljøer ifølge retningslinje 2.15.1 i kommuneplanen skal sikres både i byzone, sommerhusområder og i landzone og skal optages i kommende lokalplaner.

Det fremgår af redegørelsen, at veteranbanesporet Mariager-Handest fra 1910, som forløber gennem rammeområdet, er udpeget som område med kulturhistorisk bevaringsværdi. Sporet bruges stadig af V 1

Det fremgår, at kommuneplantillægget ikke ændrer på selve banesporet eller anvendelsen heraf, og at kommunen på den baggrund vurderer, at kommuneplantillægget ikke er i konflikt med retningslinje 2.15.1.

Det fremgår også af tillæggets redegørelsen, at hovedparten af rammeområdet ligger i et område, som i kommuneplanen er udpeget som et naturområde.

Kommunen vurderer, at kommuneplantillægget ikke er i strid med retningslinje 2.14.2, da rammeområdet i dag er i omdrift og det vurderes, at mulighederne for at opfylde målsætningen for områdets naturtyper ikke forringes ved opstilling af vindmøller i området.

2.3.2. Lokalplan nr. 109/2017, Vindmølleområde Handest Hede

Vedtagelse af lokalplanen

Kommunen vedtog den 29. juni 2017 endeligt lokalplan nr. 109/2017, Vindmølleområde Handest Hede. Lokalplanen ophæver lokalplan nr. 220, Lokal vindmøllepark øst for Handest.

Lokalplanens bestemmelser

Lokalplanens formål er bl.a. at sikre, at lokalplanområdet kan anvendes til opstilling af vindmøller, jf. lokalplanens § 1.

Det fremgår af lokalplanens § 3, at lokalplanområdet kan anvendes til opstilling af seks vindmøller og anlæg, der er nødvendige for driften af møllerne.

Lokalplanens § 5 omhandler bebyggelsens omfang og placering. Det fastsættes bl.a. i bestemmelsen, at der kan placeres seks vindmøller inden for området, og at de skal placeres, så de står på to lige rækker med tre vindmøller i hver række og med en ensartet indbyrdes afstand, jf. princippet i lokalplanens bilag 2. Vindmøllernes totalhøjde fastsættes til mindst 130 m og højst 149,99 m over terræn, jf. § 5.2.

I lokalplanens § 12, som omhandler forudsætninger for ibrugtagning, er det bl.a. fastsat, at vindmøllerne ikke må tages i brug, før boligerne inden for lokalplanområdet er nedlagt som beboelse.

Lokalplanens redegørelse

Det fremgår af redegørelsen til lokalplanen, at baggrunden for lokalplanen er at skabe mulighed for, at der kan opstilles seks vindmøller ved Handest Hede, og at planen er i overensstemmelse med kommunens målsætning om at medvirke til at øge udbygningen af vindenergi i overensstemmelse med den nationale målsætning om at halvdelen af Danmarks elforbrug ved udgangen af 2020 skal dækkes af vindenergi.

Det fremgår af redegørelsen til lokalplanen, at planområdet ikke ligger inden for eller grænser op til internationale naturbeskyttelsesområder. Det fremgår, at det nærmeste Natura 2000-område, som er N30, Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals Ådal, ligger 1,3 km nord for området, og at det indeholder et habitatområde og to fuglebeskyttelsesområder. Det vurderes kun at være relevant at vurdere en mulig påvirkning på habitatområde H30, Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk, da de øvrige områders arter og naturtyper på grund af den fysiske afstand sammenholdt med planens lokale karakter ikke vil blive påvirket af projektet.

Det fremgår, at damflagermus er den eneste art på udpegningsgrundlaget for habitatområde H30, som er relevant at vurdere, projektets natur taget i betragtning. Der henvises i redegørelsen til miljørapportens vurdering af, at vindmølleprojektet ikke vil påvirke bestanden af damflagermus væsentligt, herunder muligheden for at opnå og bevare en gunstig bevaringsstatus for arten i habitatområde H30. Samlet vurderer kommunen, at det kan udelukkes, at lokalplanforslaget påvirker et internationalt naturbeskyttelsesområde væsentligt.

Det fremgår desuden i lokalplanredegørelsen om bilag IV-arter, at der skal foretages en undersøgelse af mulig forekomst af flagermus i de fire ejendomme i projektområdet, der skal nedrives, inden bygningerne nedrives. Denne afværgeforanstaltning vil indgå som et vilkår i VVM-tilladelsen til projektet.

Redegørelsen omtaler desuden forholdet til retningslinje 2.15.1, 2.13.1 og 2.14.2.

2.3.3. Afgørelse om VVM-tilladelse

Mariagerfjord Kommune har den 7. juli 2017 meddelt VVM-tilladelse til opstilling af seks vindmøller ved Handest Hede.

VVM-tilladelsen er bl.a. givet på betingelse af følgende vilkår:

At der gennemføres periodisk stop af vindmølle nr. 1 om natten i perioden 15. juli til 15. oktober ved vindhastigheder på under 6 m/sek. i navhøjde for at undgå tab af flagermus.

2.4. Miljørapporten

2.4.1. Generelt om miljørapporten

Kommunen har forud for den endelige vedtagelse af planerne foretaget en scoping i henhold til miljøvurderingsloven. Kommunen har vurderet, at miljørapporten skal afgrænses til at omhandle planernes mulige konsekvenser for mennesker, sundhed og samfund, støj og skygge, landskab, kulturhistorie og rekreative forhold samt natur og vandmiljø.

Kommunens miljørapport er dateret marts 2017 og er udarbejdet efter miljøvurderingsloven fra 2015 med udgangspunkt i de nævnte parametre. Miljørapporten indeholder både en miljøvurdering af kommuneplantillæg nr. 23 og lokalplan nr. 109/2017 og en VVM-redegørelse for projektet for opstilling af de seks vindmøller.

I det følgende gengives de dele af miljørapporten, som er relevante i forhold til denne sag.

2.4.2. Natura 2000 og bilag IV-arter (flagermus)

Flagermus er beskrevet i miljørapportens kapitel 8 om natur, plante- og dyreliv.

Det fremgår, at kapitlet indeholder en væsentlighedsvurdering for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området N30.

Om metode fremgår det i afsnit 8.1, at vurderingerne af bl.a. påvirkningen på flagermus er lavet på grundlag af en feltundersøgelse den 7. juni 2016 af planområdet og enkelte af de tilstødende levende hegn og naturbeskyttede områder, suppleret med eksisterende data. Der har ved undersøgelserne være særligt fokus på de potentielle effekter på flagermusarter, da det fra flere undersøgelser er kendt, at visse vindmølleplaceringer kan forårsage drab på flagermus, som kan påvirke bestanden negativt. Den eksisterende data om flagermus er suppleret med to feltundersøgelser i planområdet i 2016. De er foretaget om natten i sommerperioden 26.-27. juni og 2.-3. juli og om natten i sensommer/efteråret 15.-16. august 2016 og 11.-12. september 2016. Undersøgelserne er foretaget med detektorudstyr, og detektorplaceringerne under de to undersøgelser i 2016 fremgår af figur 8-1 i miljørapporten. Det fremgår af figuren, at der har været placeret detektorer ved de tre østligste ejendomme i planområdet ved den første sommerundersøgelse og ved den vestligste ejendom i planområdet ved den anden sommerundersøgelse. Der er ved undersøgelserne i planområdet registreret 41 forekomster af damflagermus om sommeren og 154 i efteråret, hvilket fremgår af tabel 8-2.

Om planernes påvirkning på Natura 2000-området N30 fremgår det bl.a. af afsnit 8.2.5, at damflagermus er den eneste relevante art at vurdere på i forhold til områdets udpegningsgrundlag.

Om damflagermus fremgår det bl.a. i afsnit 8.2.6, at deres ynglekolonier ofte findes i huse eller hule træer. Der er en bestand på 4.500-8.000 damflagermus, som årligt overvintrer i kalkgruberne ved Mønsted og Daugbjerg. Damflagermus overvintrer også mindre, frostfrie steder som eksempelvis bunkere og kældre. I 90 % af damflagermusens jagttid jager den lavt over vandoverfladen på søer og vandløb, hvor den fanger insekter. Over land flyver den som regel i lav højde langs lineære landskabselementer. Det er observeret, at arten kan ændre adfærd og flugthøjde og jage insekter op ad mølletårne, men det er ukendt, hvor omfattende problemet er ved damflagermus. Damflagermus kommer dog hyppigt tæt på vindmøller.

Flagermusundersøgelserne viser, at selve planområdet er rigt på arter, men med et moderat til lille aktivitetsniveau, hvor dværgflagermusen er den hyppigst forekommende. Flagermusene er helt overvejende knyttet til skovkanter, haver og levende hegn i og omkring planområdet.

Der er i miljørapportens afsnit 8.3 foretaget vurderinger af planernes indvirkning på bl.a. flagermus i anlægsfasen, driftsfasen og skrotningsfasen.

I anlægsfasen kan damflagermus potentielt blive påvirket af planerne, selvom planområdet ligger uden for Natura 2000-området, da den kan bevæge sig over store afstande. Det kan i anlægsfasen ske ved fældning af træer, der er egnede som yngle- og rastesteder, og ved nedrivning af huse. Begge dele kan medføre direkte individtab. Da vindmøllerne placeres på landbrugsarealer, skal der stort set ikke fældes træer. Det læhegn, som findes ved vindmølle nr. 5, forventes at skulle ryddes i anlægsfasen. Det er ved besigtigelsen i 2016 vurderet, at læhegnet ikke har potentiale som yngle- eller rastesteder for flagermus, heller ikke damflagermus.

Det vurderes, at projektets anlægsfase ikke påvirker bestanden af damflagermus negativt, herunder muligheden for at opnå og bevare gunstig bevaringsstatus i H30.

I driftsfasen kan vindmøller potentielt påvirke fouragerende flagermus, flagermus under transportflugt eller trækkende flagermus ved direkte kollisioner med møllevingerne eller som følge af barotraumer. Det centrale planområde vurderes ikke at være egnet som fødesøgningsområde for damflagermus, da de ofte fouragerer lavt over vand. Der er registreret få gennemrejsende damflagermus, særligt ved efterårsregistreringerne. I transportflugten flyver damflagermus typisk lavt og ofte i tilknytning til ledelinjer, som eksempelvis skovbryn, levende hegn, mv. Den største aktivitet af damflagermus i undersøgelsesområdet er langs veteranbanen og ved skoven og læhegnene i den nord- og vestlige del af området samt langs mosen og skovbrynet ved Fårup Plantage. Vindmøllerne placeres ikke i umiddelbar nærhed af de ledelinjer, hvor der er observeret størst aktivitet af damflagermus. Vindmølle nr. 1 står som den eneste relativt tæt på en ledelinje. Vindmøllen vurderes ikke at have betydning for damflagermusenes fouragering i området eller transport gennem området. Øvrige vindmøller bliver placeret i åbent land og vil derfor kun sjældent udgøre en risiko for gennemflyvende damflagermus. På den baggrund vurderes risikoen for barotraumer og kollision meget lav. Det vil kun ske i sjældne tilfælde, og det vurderes derfor ikke at kunne påvirke bestanden af damflagermus eller muligheden for at opnå gunstig bevaringsstatus. Ændring af ledelinjer kan påvirke damflagermus' anvendelse af et område, bl.a. ved rydning af levende hegn. Ved overvejende at bevare levende hegn og skovbryn i deres helhed vil der heller ikke ske påvirkning af planområdets samlede økologiske funktionalitet for damflagermus.

Af miljørapportens afsnit 8.3.2.2 fremgår det bl.a., at de forskellige flagermusarter ikke er lige udsatte for kollisioner med vindmøller. Bl.a. jager damflagermusen altovervejende langs landskabelige ledelinjer i lav højde. Området er ikke egnet som fourageringsområde, og arten vurderes derfor ikke at være særligt udsatte for kollisioner.

Det fremgår, at vindmølle nr. 1 som den eneste placeret i nærhed af en landskabelig ledelinje, som i flagermusundersøgelsen ser ud at til blive benyttet af flagermus, særligt dværgflagermus. På grund af den målte aktivitet og fordi

dværgflagermus kan fouragere relativt højt, bør der indføres periodisk drift-stop på vindmølle nr. 1 for at afværge en negativ påvirkning af områdets flagermusbestand. Samlet vurderes det, at planerne med denne afværgeforanstaltning ikke vil ødelægge eller skade yngle- og rasteområder for arter af flagermus.

Det fremgår desuden, at der ikke er foretaget en konkret vurdering af de fire ejendomme, som skal nedrives, i forhold til egnethed som yngle- eller rasteområde for flagermus. Inden nedrivningen bør de gennemgås med henblik på flagermus og udsluses, hvis der findes kolonier af flagermus. Nedrivningen bør tilstræbes at foregå i perioden 1. september til 31. oktober.

Samlet vurderes det, at der ikke sker ødelæggelse af yngle- og rasteområder for bilag IV-arter.

2.4.3. Fugle og natur

Natur, plante- og dyreliv er beskrevet i miljørapportens afsnit 8.

Det fremgår bl.a., at der er foretaget en feltundersøgelse i og omkring projektområdet i juni 2016, og at vurderinger af naturforhold og dyreliv derudover er suppleret med data fra www.natur.data.dk, www.arealinfo.dk, Dansk Ornitologisk Forenings database og faglige artikler om flagermus.

Bilag IV-arter (padder)

Om stor vandsalamander fremgår det bl.a. i miljørapportens afsnit 8.2.6, at den kræver rene fiskefrie, solbeskinnede vandhuller og at den hurtigt indfinder sig i nye vandhuller. Den vil i nogle tilfælde benytte skovområder, og kan vandre forholdsvis langt. Der er ikke vandhuller i selve projektområdet, som er egnede ynglesteder for arten. Det er dog sandsynligt, at den yngler i en eller flere af de vandhuller, som ligger spredt rundt i området, og det er også sandsynligt, at moseområderne og hede og krat i den nordlige del af projektområdet anvendes som rastesteder uden for ynglesæsonen.

Om spidssnudet frø fremgår det bl.a. af miljørapportens afsnit 8.2.6, at den med stor sandsynlighed forekommer i lokalområdet. Den trives bedst i umiddelbar nærhed af velegnede ynglevandhuller med gode raste- og fourageringshabitater som moser, enge eller fugtige heder. Den yngler i lavvandede fiskefrie og rene vandhuller, der er lysåbne. Der er ikke vandhuller i selve projektområdet, der er egnede som ynglevandhul, men det er dog sandsynligt, at spidssnudet frø yngler i vandhullerne, der er spredt i området. Det er også sandsynligt, at moseområderne, hede og krat omkring projektområdet anvendes som rastesteder uden for ynglesæsonen.

Om påvirkninger i anlægsfasen fremgår det i afsnit 8.3.1.2, at enkeltindivider af padder og krybdyr, herunder bilag IV-arterne spidssnudet frø og stor vandsalamander, kan tabes som følge af arbejdskørsel, men ikke i et omfang, der kan påvirke bestandsstørrelsen eller områdets økologiske funktionalitet. Der

vil ikke ske ødelæggelse af yngle- og rasteområder for arter anført på bilag IV. I forhold til driftsfasen fremgår det af afsnit 8.3.2.2, at vindmølleplaceringerne og adgangsveje ikke berører ynglevandhuller eller egnede raste- og fourageringslokaliteter for spidssnudet frø eller stor vandsalamander, og disse arter vil derfor ikke blive påvirket i driftsfasen.

Andre padder, krybdyr og pattedyr

Det fremgår af afsnit 8.2.8 om rødlistede og sjældne arter, at det ikke kan udelukkes, at der i området omkring planområdet kan forekomme beskyttelseskrævende arter, men de tilstødende arealers beskaffenhed taget i betragtning er det ikke sandsynligt, og der er ikke fremkommet oplysninger eller tilvejebragt data, som tyder på det. For så vidt angår krybdyr lever almindeligt firben sandsynligvis i tilknytning til selve projektområdet, særligt i forbindelse med træbevoksningen i den nordlige del af projektområdet. Om padder fremgår det, at skrubtudse, butsnudet frø og lille vandsalamander sandsynligvis lever i området omkring Skørbæk og i vandhullerne på golfbanen. For så vidt angår pattedyr fremgår det, at hare sandsynligvis forekommer i mølleområdet. Af afsnit 8.3.2.5 fremgår det, at det ikke kan udelukkes, at hare kan blive generet under anlægs- og skrotningsfasen, men at forstyrrelsen forventes at være lille og af så kort varighed, at projektet ikke vil udgøre en trussel for områdets bestand.

Fugle

Om fugle fremgår det bl.a. af afsnit 8.2.7, at der ved feltundersøgelsen blev observeret 26 arter, herunder bogfinke, musvit, tornsanger og sanglærke som de mest almindelige. Der er DOF-baselokaliteter, hvor der er en begrænset mængde data fra perioden 2010-2016, ved Handest ca. 2 km vest, Glenstrup ca. 1,6 km nordvest og Glenstrup Sø ca. 1,4 km nord for planområdet.

Der er desuden ved Handest bl.a. observeret 240 overflyvende hejler i 2015 og 150 overflyvende sangsvaner i 2016. Ved Glenstrup er der ikke registreret bemærkelsesværdige fugle. Fra sydsiden af Glenstrup Sø er der i 2015/2016 registreret et stort antal vandfugle, herunder 500 grågæs i 2016, 351 canadagæs i 2016, 125 blishøns i 2015 og 580 troldænder i 2016. Der er derudover observeret enkeltindivider af lidt mere specielle arter. Vandfuglene er knyttet til Glenstrup Sø og må formodes at trække lokalt mellem Glenstrup Sø og Mariager Fjord. Det kan dog ikke udelukkes, at en del af trækket sydfra til Glenstrup Sø og Mariager Fjord går over Handest Hede, og der kan i perioder være rastende sangsvaner og grågæs på markerne i området. Af disse arter er hejle på den danske rødliste som kritisk truet, dog kun som ynglefugl. Det er sandsynligt, at flere af de trækkende og overflyvende arter, som er registreret på de omkringliggende lokaliteter, lejlighedsvis passerer over planområdet, især sangsvane, grågæs og hejle i flokke. Der er dog ikke inden for planområdet registreret fuglearter, der kræver særlige hensyn, eller indsamlet oplysninger, som tyder på at der er et særligt beskyttelsesbehov.

Det fremgår af afsnit 8.3.1.2, at det er sandsynligt, at der vil være forstyrrelser

af lokalt ynglende eller rastende fugle i anlægsfasen, men det vil i givet fald være midlertidigt og uden betydning for bestandene.

Det fremgår videre af afsnit 8.3.2.3 om påvirkninger på fugle i driftsfasen, at opstilling og drift af vindmøller kan påvirke fugle ved kollision, barriereeffekt, forstyrrelser, fortrængning og tab af levesteder. Da der er observeret, at fugle af og til passerer Handest Hede, er der en risiko for, at fugle kolliderer med vindmøllerne. Risikoen for kollisioner afhænger af fuglenes evne til at undgå kollisioner, deres foretrukne flyverute, flyvehøjde, flyvetidspunkt og tilpasningsevne. Risikoen er størst, hvor fugle fouragerer inden for projektområdet, foretager lokale trækbevægelser gennem projektområdet eller når landfugle foretager trækbevægelser forbi eller igennem projektområdet. Alle flyvende fuglearter kan i princippet kolliderer med vindmøller, men risikoen er størst for rovfugle, hønsefugle, måger og terner. Det er generelt sjældent, at fugle kolliderer med vindmøller i drift, men særligt ved uheldige vindmølleplaceringer kan kollisionsraten være så høj, at det påvirker lokale fuglebestande af visse arter. Der er størst risiko i områder, hvor fugle koncentrerer, som vådområder, bakkekanter, bjergkamme, vigtige trækruter og lignede. I åbne dyrkede landskabstyper som ved Handest Hede er risikoen lille.

Desuden fremgår det, at vindmøller kan virke som en barriere, da fugle prøver at undgå at flyve for tæt på møllerne, hvilket særligt er et problem, hvis møllerne ligger på en trækrute med begrænset mulighed for at søge uden om, eksempelvis på et næs eller en odde. Det er ikke tilfældet ved Handest Hede.

Samlet anses risikoen for kollisioner mellem fugle og betydningen af en eventuel barriereeffekt på Handest Hede for at være meget lille, og mindre end ved mange andre vindmølleplaceringer. Det er vurderet, at forstyrrelsen af lokale fugle vil være meget begrænset, da der ikke er kendte vigtige fuglelokaliteter i eller nær planområdet, og da fødesøgningstræk foregår i dagslys, hvor fuglene kan tage højde for vindmøllevinger. Det kan ikke udelukkes, at de almindeligt forekommende lokale fugle i sjældne tilfælde kan blive ramt af vindmøllerne.

Vindmøller i drift udsender støj, og kan dermed forårsage forstyrrelser, fortrængning eller tab af levesteder. Det anbefales derfor, at der ikke opstilles vindmøller nær vigtige fødesøgningsskudlokaliteter eller vigtige ynglepladser for fugle. Der er ikke oplysninger om, at der er særligt følsomme ynglefugle nær Handest Hede, og der er heller ikke noget der tyder på, at planområdet eller de nærmeste områder er vigtige fuglelokaliteter.

Vindmøller kan desuden påvirke fugle ved at reducere egnede fødesøgningsskudområder. Da vindmøllerne placeres i intensivt dyrket landskab, der ikke udgør et vigtigt fouragerings- eller yngleområde for fugle, vurderes vindmøllerne ikke at have en negativ effekt på fourageringsområder.

En lokal fortrængning af eventuelt tilstedeværende svaner, gæs og hjejler kan dog ikke helt afvises, og de vil i givet fald skulle søge til andre områder i

nærområdet. Den faktiske betydning af en sådan fortrængning vil dog i givet fald være helt marginal, når udstrækningen af de dyrkede arealer tages i betragtning.

Samlet vurderes det at vindmølleprojektet ikke vil have en væsentlig effekt på lokale eller nationale bestande af fugle. Det er dog sandsynligt, at der vil forekomme tab af enkeltindivider af fugle ved kollision, men forventeligt ingen sjældne eller sårbare arter.

Natur

Det er bl.a. i miljørapportens afsnit 8.2.2 beskrevet, at der i området findes flere moselokaliteter, to hedearealer og et større engområde. Det fremgår videre i afsnit 8.3 bl.a., at de arealer, der bliver påvirket direkte af vindmølleprojektet, er landbrugsarealer i omdrift. Vindmølleprojektet vil derudover ikke i nogen faser medføre ændringer i naturtilstanden på arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

2.4.4. Forholdet til kommuneplanlægningen

Forholdet til kommuneplanlægning er beskrevet i miljørapportens afsnit 4.2.7.

Det fremgår bl.a., at retningslinje 2.5.7 omhandler vindmølleområderne i forhold til landskab, herunder afstanden mellem vindmøller.

Om natur fremgår det, at retningslinjen er ændret med kommuneplantillæg nr. 21, så der nu skelnes mellem særlige naturområder, naturområder og potentielle naturområder, og der er udpeget økologiske forbindelser. En del af de dyrkede arealer i planområdet er nu udpeget som naturområde, men projektet er ikke i modstrid med udpegningen og retningslinjen.

Om landskabelige bevaringsværdier i retningslinje 2.16 fremgår det, at retningslinjen med kommuneplantillæg nr. 21 blev ændret og nu omfatter større sammenhængende landskaber, bevaringsværdige landskaber og en kortlægning af landskabstyper. Projektområdet ligger ikke inden for udpegningen af større sammenhængende landskaber eller bevaringsværdige landskaber. Ændringen i retningslinjen og udpegningen har ikke betydning for projektet.

2.4.5. Støj

Støj er beskrevet i miljørapportens afsnit 6.2.

Det fremgår, at vindmøller udsender støj, som hovedsagligt kommer fra vingernes bevægelse gennem luften. Moderne vindmøller udsender generelt mindre støj end tidligere vindmøller, da mekanisk støj fra vindmøllernes gear og generator er dæmpet.

Der er fastsat støjgrænser ved to forskellige vindhastigheder i vindmøllebekendtgørelsen, og der gælder desuden forskellige støjgrænser for beboelse i

åbent land og områder til støjfølsom arealanvendelse.²

Efter vindmøllebekendtgørelsen må støjbelastningen fra vindmøller ikke overstige 44 dB(A) ved en vindhastighed på 8 m/s og 42 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s ved udendørs opholdsarealer højst 15 m fra nabobeboelse i det åbne land. I områder til støjfølsom arealanvendelse må støjbelastningen fra vindmøller ikke overstige 39 dB(A) ved en vindhastighed på 8 m/s og 37 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s. For lavfrekvent støj må støjbelastningen fra vindmøller ikke overstige 20 dB(A).

Støjgrænserne gælder kumulativt, hvilket vil sige, at den samlede støjbelastning fra alle vindmøller i område, både nye og eksisterende, skal overholde støjgrænsen. Ved opstilling af flere vindmøller skal de derfor samlet kunne overholde støjgrænserne, og hvis de ikke kan det, må vindmøllerne opstilles på en anden måde eller indstilles til at køre i lavere gear.

Det fremgår, at støjbelastningen fra vindmøller øges jævnt med stigende vindhastigheder op til ca. 8 m/s, og at baggrundsstøjen ved vindhastigheder over 8 m/s vil overdøve støjen fra vindmøllen. Da baggrundsstøjen reduceres ved lavere vindhastigheder, er der i vindmøllebekendtgørelsen også en støjgrænse ved 6 m/s, da baggrundsstøjen ikke i lige så stort omfang kamuflerer vindmøllestøjen. Der er ikke behov for en støjgrænse ved lavere vindhastigheder, da vindmøllestøjen vil være aftaget yderligere, uanset baggrundsstøjens niveau.

Der er foretaget støjberegninger i programmet WindPRO, og de er udført efter retningslinjerne i vindmøllebekendtgørelsen for vindmølletypen Siemens SWT-3,6-130. Det er ikke endeligt besluttet, om det er denne mølletype eller et andet fabrikat med samme højde, som opstilles. De fire vindmøller, som nedtages, er ikke medtaget i beregningerne, men det er i alt 13 andre vindmøller i område. Beregningerne er worst case, da der ikke er taget højde for eventuelle skov eller store bygninger, som kan have afskærmende effekt.

Beregningerne viser, at støjniveauet er overholdt ved alle naboer, på nær en enkelt, som har en hustandsvindmølle opstillet. Da støjbidraget fra hustandsvindmøllen efter vindmøllebekendtgørelsen ikke skal medregnes, og fire ejendomme nedlægges, kan støjkravene for samtlige naboer overholdes ved normalt støj og ved lavfrekvent støj. Miljørapportens tabel 6-2 indeholder en oversigt over den beregnede støjbelastning ved nabobeboelser og den beregnede støjudbredelse er desuden vist på flere kort. Der er desuden foretaget beregninger af støjpåvirkningen i to nærliggende byer, Handest og Glenstrup, som viser, at støjgrænserne for områder til støjfølsom arealanvendelse kan overholdes.

Det fremgår derudover af miljørapportens afsnit 3.2, at der skal indsendes en anmeldelse i forbindelse med ansøgning om bygetilladelse, før vindmøllerne

² Bekendtgørelse nr. 1736 af 21. december 2015 om støj fra vindmøller.

opstilles, og at ansøgningen skal være ledsaget af støjberegninger som dokumentation for, at støjgrænserne overholdes. De vil blive udført for det konkrete projekt, og kan derfor medføre en anden støjbelastning end de vindmøller, som er anvendt i miljørapporten, og beregningerne skal dokumentere, at grænseværdierne overholdes. Den endelige støjbelastning ved den enkelte ejendom kan derfor være lidt højere eller lavere end beregningerne i miljørapporten, men de vil ligge inden for de fastsatte grænseværdier.

Om overvågning af bl.a. støjpåvirkninger er det i afsnit 12.2 beskrevet, at der i VVM-tilladelsen vil blive fastsat vilkår, der sikrer det omgivende miljø med hensyn til bl.a. støjpåvirkninger.

2.4.6. Sundhed

Sundhed er beskrevet i miljørapportens afsnit 6.4.6-6.4.12. Den sundhedsmæssige påvirkning er i miljørapporten beskrevet i forhold til skyggekast, støj, reduktion af emissioner, trafiksikkerhed, vibrationer, isnedfald og havari.

Det fremgår bl.a., at der i miljørapporten er redegjort for, at støjkravene for almindelig og lavfrekvent støj kan overholdes, og at det derfor er vurderet, at støj fra vindmøllerne ikke vil udgøre et sundhedsmæssigt problem for omkringboende. Der er dog en udbredt bekymring for om støj fra vindmøller udgør et sundhedsmæssigt problem, selvom der ikke er valide videnskabelige undersøgelser, som har understøttet hypotesen om, at vindmøllestøj medfører en helbredsmæssig risiko. På den baggrund har Kræftens Bekæmpelse iværksat en undersøgelse, hvor vindmøllenaboers sundhedsmæssige registerdata sammenlignes for at undersøge, om de har en statistisk øget sundhedsmæssig risiko. Staten har opfordret kommunerne til at fortsætte planlægning og op-sætning af vindmøller uden at afvente resultatet af undersøgelsen, da undersøgelsen ikke er begrundet i mistanke om helbredsproblemer, men i behovet for øget dokumentation.

Det fremgår desuden, at Sundhedsstyrelsen bl.a. i et notat i 2015 har forholdt sig til tre sammenfattende rapporter fra Australien, USA og Danmark om helbredsrisikoen ved støj, og at sundhedsministeren samme år i et svar til Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg redegjorde for den aktuelle viden om vindmøllers eventuelle påvirkning af helbredet. Sundhedsstyrelsens notater konkluderer, at der ikke med de tre rapporter og supplerende videnskabelige peer-reviewede artikler er tilvejebragt ny viden på området. Der er ikke fundet belæg for sammenhæng mellem støj fra vindmøller og helbredseffekter. En mindre andel af de undersøgte rapporter støtter støjgener i forbindelse med vindmøller, men undersøgelser peger på, at den oplevede gener ved at bo nær vindmøller ikke harmonerer med den beregnede støjpåvirkning, men afhænger af personlige faktorer som økonomiske fordele eller bekymring. Der er i nogle rapporter selvrapporteret søvnforstyrrelser, men ikke i alle. Der er i forbindelse med miljørapportens afsnit om sundhed henvist til et teknisk notat udført for Mil-

jøystyrelsen og en rapport til Sundhedsstyrelsen, som er udført af en rådgivningsvirksomhed.

Om vibrationer fremgår det, at der i blæsevejre er vibrationer i hele vindmøllens konstruktion. Disse vibrationer er uskadelige, da vindmøllerne er dimensionerede til at optage dem. Slitage og fejl på lejer kan forårsage vibrationer, men eventuelle fejl overvåges og rettes løbende. Der er ikke videnskabelige beviser for, at moderne vindmøller kan forårsage følelige vibrationer i nabo-beboelser til vindmøller, hvor afstandskravet er fire gange møllehøjden.

2.4.7. Socioøkonomiske forhold

Den socioøkonomiske indvirkning på landbruget er beskrevet i miljørapportens afsnit 6.4.2.

Det fremgår, at arealforbruget til vindmøllerne forsøges begrænset mest muligt, så landbrugsdriften bliver påvirket mindst muligt, og det er vurderet, at områderne, der inddrages er så små, at det ikke har betydning for økonomien i lokalområdet.

Derudover vil vindmølleprojektet heller ikke påvirke grundlaget for områdets sociale strukturer og erhvervsliv væsentligt, da det erstatter fire eksisterende vindmøller. Det vurderes, at placeringen heller ikke har en væsentlig negativ begrænsning for rekreative interesser, da vindmøllerne placeres uden for natur- og landskabsudpegninger i kommuneplanerne og i et landbrugsområde nær motorvejen, hvor de rekreative interesser er begrænsede.

Derudover er det om VE-loven og socioøkonomi for nabobeboelser beskrevet i miljørapportens afsnit 6.4.13, at vindmølleopstilleren efter VE-loven³ skal udbyde 20 % af projektet til netto kostpris i lokalområdet. Anparterne bliver udbudt i hele kommunen med fortrinsret til 50 anparter for beboere inden for en radius af 4,5 km, inklusiv i Randers Kommune. Derudover er der værditabsordningen efter VE-loven, som kan søges af de naboer, som forventes at få en værdiforringelse af deres ejendom. Derudover kan kommunen ansøge om tilsagn til tilskud til aktiviteter efter Grøn Ordning til aktiviteter efter VE-loven, bl.a. aktiviteter på bygninger og anlæg, der ejes af kommunen eller benyttes til offentlige formål eller til kulturelle aktiviteter.

2.4.8. Alternativer

Udover 0-alternativet, er der ikke undersøgt andre alternative placeringer af møllerne i miljørapporten. Det fremgår af miljørapportens afsnit 3, at der, ikke er beskrevet alternative opstillingsmønstre, antal møller eller mølletyper i miljørapporten.

Det fremgår af miljørapportens afsnit 5, som omhandler miljøvurderingens

³ Lovbekendtgørelse nr. 1330 af 25. november 2013 om fremme af vedvarende energi med.

fokus (scoping), at kommunen i idefasen modtog forslag, som bl.a. omhandlede alternativer med færre møller end seks og opstilling på én række i stedet for to. De indkomne forslag og ideer er indarbejdet i miljørapporten i det omfang, de er vurderet relevante for VVM-redegørelsen og miljøvurderingen af Mariagerfjord Kommune. Det fremgår også, at Mariagerfjord Kommune vurderet, at høringen ikke har givet anledning til nye emner, der skal belyses i miljørapporten, da de indkomne ideer og forslag allerede indgår eller ikke kan pålægges bygherre.

2.5. Korrespondance i klagesagen

I sagen indgår klager 1's klage af 15. juli 2017, klager 2's klage af 31. juli 2017, klager 3's klage af 1. august 2017 og klager 4's klage af 7. august 2017. Klager 2 har uddybet sin klage den 17. september 2017.

Kommunen er kommet med bemærkninger til klagerne den 28. august 2017, 3. oktober 2017, 31. oktober 2017, 16. november 2020, 19. november 2020, 14. december 2020 og 22. december 2020.

2.6. Generelle klagepunkter

2.6.1. Ugyldighed som følge af ugyldig bekendtgørelse

Klager 1 og klager 4 anfører, at den danske vindmøllebekendtgørelse er ugyldig, da den ikke er miljøvurderet, hvilket følger af to EU-domme om rækkevidden af SMV-direktivet. Klager 1 henviser i den forbindelse til, at forvaltningen i kommunen også er af den opfattelse, at vindmøllebekendtgørelsen er ugyldig. Derfor er plangrundlaget også ugyldigt, da den er truffet på baggrund af vindmøllebekendtgørelsen. Klager 4 henviser til, at der ikke er grundlag for at anvende de af EU-domstolen opstillede undtagelsesbestemmelser, hvilket betyder, at vindmøllebekendtgørelsen er ugyldig. Det er derfor ikke lovligt at anvende bekendtgørelsens støjgrænser i forhold til konkrete projekter, og der er dermed en hjemmelsmangel, som betyder, at planvedtagelsen er ugyldig.

2.6.2. Flagermus (Natura 2000 og bilag IV)

Klagernes bemærkninger

Klager 2 anfører, at området er rigt på flagermus, herunder damflagermus, som er på udpegningsgrundlaget for H30, og som kan bevæge sig over store afstande.

Klageren anfører desuden, at der er optalt 2.127 flagermus i planområdet i 2016, og området er rig på flagermusarter, specielt sydflagermus, damflagermus og brunflagermus, som er beskyttede arter og kan være problematiske i forbindelse med vindmøller.

Klageren mener desuden, at vindmøllerne ikke må opstilles med afværgeforanstaltning på kun én vindmølle, hvilket desuden efter miljørapporten kun er en anbefaling.

Klager 3 anfører, at der er fire arter flagermus, som kan blive påvirket af vindmøllerne, men at der kun er beskrevet tre i miljørapporten.

Kommunens bemærkninger

Kommunen henviser til miljørapportens afsnit 8.3.5 om afværgeforanstaltninger, hvor det fremgår, at de enkelte bygninger, der skal nedrives i projektets driftsfase, skal vurderes i forhold til egnethed som yngle- eller rastested for flagermus. I de tilfælde, hvor det vurderes relevant, skal bygningerne rømmes for flagermus før nedrivning. Kommunen henviser desuden til VVM-tilladelsen.

Kommunen har derudover under klagesagen oplyst, at tre bygninger er nedrevet i perioden september/oktober 2017, som er defineret som den mest optimale periode i forhold til flagermus, hvilket også fremgår af miljørapporten. Bygningerne blev gennemgået for flagermus i forbindelse med nedrivningerne, og der er ikke fundet flagermus i forbindelse med nedrivningen. Den fjerde bygning i planområdet er ikke nedrevet og forventes ikke at blive det, men ejendommen er nedlagt som beboelsesejendom.

Kommunen henviser desuden til, at der i VVM-tilladelsen til projektet også er stillet vilkår om, at der gennemføres periodisk stop af vindmølle nr. 1 om natten i perioden 15. juli til 15. oktober ved vindhastigheder på under 6 m/sek. i navhøjde for at undgå tab af flagermus.

Derudover har kommunen oplyst, at vindmølleopstiller har fremsendt et detaljeret forslag til et overvågningsprogram af vindmøllerne i forhold til damflagermus. Det er oplyst, at vurderingen stadig er, at risikoen for påvirkning af damflagermus er lille på grund af afstanden mellem vindmøllerne og damflagermusens normale flyvemønster. Under særlige vejrforhold er der dog en lille risiko for, at damflagermus vil søge op langs mølletårnene og dermed være i risiko for at blive ramt af vingerne eller trykzoner omkring vingerne. Der gennemføres derfor en midlertidig cut-in speed på vindmølle nr. 1-4. De fire vindmøller vil således ikke rotere ved vindhastigheder under 6 m/s fra solnedgang til solopgang i perioden 1. april til 31. oktober.

Der laves derudover supplerende overvågning af aktiviteten på de udvalgte møller for at afkræfte eller bekræfte forekomsten af damflagermus omkring vindmølletårnene ved brug af ultralydsdetektorer, der monteres i nacellerne. Detektorerne placeres på undersiden af nacellerne, og dækker derfor primært den nederste halvdel af rotoren, hvor risikoen vurderes at være størst, og optager flagermusaktivitet i en radius af 50-100 m omkring detektoren. Analysen af forekomst af damflagermus sammenholdes med oplysninger om vindhastighed, vindretning og temperatur målt lokalt på møllerne. Undersøgelsen afsluttes med en afrapportering i november 2021, hvor der redegøres for forekomsten af damflagermus i forhold til årstid, døgntid, vindhastighed, vindretning og temperatur, og hvor det derfor kan dokumenteres om driftsbe-

grænsningerne på de fire vindmøller er nødvendige for ikke at påvirke damflagermus. Hvis undersøgelserne ikke med tilstrækkelig sikkerhed kan afvise en mulig påvirkning af damflagermus, kan Mariagerfjord Kommune gøre driftsbegrænsningerne eller dele af dem permanente.

Kommunen har efterfølgende oplyst, at vindmølleopstiller har udvidet overvågningsprogrammet til også at omfatte vindmølle nr. 5-6.

Kommunen har oplyst, at den er indstillet på at indarbejde tiltagene i vindmølleparkens VVM-tilladelse.

2.6.3. Padder

Klagernes bemærkninger

Klager 2 anfører derudover, at vandsalamander og spidssnudet frø kan blive påvirket af vindmøllerne, hvilket er i strid med lovbeskyttelsen.

Kommunens bemærkninger

Kommunen anfører desuden, at spidssnudet frø og stor vandsalamander potentielt kan påvirkes af vindmøller i området, når man ser på deres udbredelse i 10x10 km kvadrater. Det er på baggrund af vindmøllernes placering og lokalitetens karakter vurderet, at der ikke vil ske væsentlige påvirkninger af arterne eller deres yngle- og rastesteder.

2.7. Klager i forhold til miljørapporten

2.7.1. Fugle

Klagernes bemærkninger

Klager 2 anfører, at ikke kan afvises, at der vil være en lokal fortrængning af svaner, gæs og hjejler, som må søge føde i andre områder. Der er ikke nok oplysninger om, hvor mange dage, der har været observationer, og beskrivelsen af påvirkningen på fugle er mangelfuld.

Klager 3 anfører, at der er svaner, gæs, blichøns og ænder ved klagerens ejendom, som flyver igennem planområdet mod Mariagerfjord, og som derfor kan blive påvirket af turbulens fra vindmøllerne. Opstilling af vindmøllerne kan efter klagerens opfattelse desuden have betydning for gæs, som ruger ved klagerens vandhul.

Kommunens bemærkninger

Kommunen anfører, at påvirkningen af fugle er beskrevet i miljørapporten, hvor det er konkluderet, at planerne samlet set ikke vil have en væsentlig effekt på lokale eller nationale bestande af fugle. Der vil sandsynligvis forekomme tab af enkeltindivider ved kollision med vindmøllerne, men der forventes ikke kollision med sårbare eller sjældne arter.

2.7.2. Natur og øvrigt dyreliv

Klagernes bemærkninger

Klager 2 anfører videre, at rødlistede krybdyr, padder og pattedyr ikke er undersøgt.

Klager 2 anfører desuden, at det ikke kan udelukkes, at vindmøllerne vil påvirke beskyttede § 3-områder, og at der mangler dokumentation for, at det er uproblematisk at placere vindmøllerne så tæt på beskyttede naturtyper.

Klager 3 anfører derudover, at klagerens heste bliver febrilske, når nogle eksisterende vindmøller i området stopper, hvilket kun vil blive værre med de nye vindmøller.

Kommunens bemærkninger

Kommunen anfører desuden, at vindmøllerne stilles på jord, som er i omdrift, at der ikke er identificeret direkte eller indirekte påvirkninger af § 3-beskyttede arealer.

2.7.3. Støj

Klagernes bemærkninger

Klager 4 anfører desuden, at det fremgår af miljørapporten, at de planlagte vindmøller overholder grænseværdierne i bekendtgørelse om støj fra vindmøller, men at der imidlertid ikke er foretaget en vurdering af, hvordan støjen fra vindmøllerne påvirker miljøet. Grænseværdier er generelle grænseværdier, der begrænser vindmøllers maksimale støjbidrag, men som ikke kan erstatte en egentlig vurdering af støjens virkninger. Det er endvidere en væsentlig mangel, at støjbidraget ved andre vindhastigheder end 6 m/s og 8 m/s ikke er belyst, ligesom vindretningernes betydning ikke er belyst. Klageren bemærker, at de statistiske data om vindforholdene i området burde have været anvendt ved vurderingen.

Klager 2 anfører, at det ikke er fastsat, hvilken vindmølletype, der skal opstilles, hvorfor støjberegningerne vil være fejlagtige, hvis man opstiller en anden type af vindmøller end dem, der er lavet beregninger for. Når udformningen af vindmøllerne ikke er bestemt, er vindmøllebekendtgørelsen heller ikke overholdt.

Kommunens bemærkninger

Kommunen anfører, at miljørapporten udførligt beskriver grundlaget for de støjgrænser, der er fastsat i støjbekendtgørelsen, og at vurderingen af støjpåvirkningen følger hidtidig praksis for vindmølleprojekter.

Kommunen anfører derudover, at formålet med en miljørapport er at vurdere, om der kan opstilles seks vindmøller med en totalhøjde på 150 m og en effekt på op til 3,6 MW, og det er ikke relevant, hvilken vindmølleproducent vind-

mølleopstilleren efterfølgende vælger. De vindmøller, der opstilles, skal overholde den gældende lokalplan og VVM-tilladelsen. Vindmøllerne skal derudover støj anmeldes, og i den forbindelse sikres det, at vindmøllerne overholder støjgrænserne og øvrige vilkår.

2.7.4. Sundhed

Klagernes bemærkninger

Klager 3 har stillet spørgsmålstegn ved, hvilken betydning vindmøllerne vil have for mennesker, og til hvilken betydning, den kommende kræftrapport vil have.

Klager 4 anfører, at miljørapportens gennemgang af de sundhedsmæssige påvirkninger er overfladisk og ensidig. Miljørapporten foretager ikke en egentlig vurdering af påvirkningerne, uanset om der afdækkes reelle skadelige påvirkninger. Det er alment kendt, at vindmøller er den direkte årsag til betydelige sundhedsmæssige konsekvenser for omkringboende, og store vindmøller bliver i stigende grad mistænkt for at medføre sundhedsmæssige påvirkninger. Klageren bemærker, at miljørapporten kun forholder sig til påvirkninger fra støj og skyggekast, mens andre emissioner, som vibrationer, ikke-hørbare lydtryk og infralyd, kun omtales kort. Det er i miljørapporten beskrevet, at støj virker generende, og at støjgener er en følelsesmæssig og holdningsmæssig reaktion, hvilket efter klagerens opfattelse i bedste fald er en forvanskning, der savner belæg, og som er vildledende. Klager 4 anfører derudover, at en af de omtalte kilder i miljørapporten er uvidenskabelig, da det er et litteraturstudie, der er udført af en virksomhed, som har tilknytning til vindmølleindustrien. Kilden er derfor ikke valid. Klager 4 bemærker desuden, at Kræftens Bekæmpelses helbredsundersøgelse kun nævnes overfladisk i miljørapporten, og at de foreløbige resultater fra undersøgelsen burde have været inddraget i miljørapporten, selvom undersøgelsen endnu ikke er færdig.

Kommunens bemærkninger

Kommunen anfører, at der ikke på nuværende tidspunkt er påvist en sammenhæng mellem vindmøller og sundhedsproblemer, og at Kræftens Bekæmpelse ikke har udsendt foreløbige resultater af den igangværende undersøgelse, som kunne indgå i miljørapporten. Kommunen bemærker, at Miljøministeriet og Klima-, Energi- og Bygningsministeriet i 2013 meldte ud, at kommunerne kunne fortsætte planlægningen for opstilling af vindmøller, men undersøgelsen pågår, hvilket kommunen henholder sig til.

2.7.5. Socioøkonomiske forhold

Klagernes bemærkninger

Klager 4 anfører, at miljørapporten kun indeholder en beskrivelse af de socioøkonomiske forhold, der vedrører landbrug, og at materielle goder i øvrigt ikke er beskrevet.

Kommunens bemærkninger

Kommunen anfører, at der ikke er beskrevet andre socioøkonomiske forhold end landbruget, da der ikke vurderes at være andre forhold, som kan blive påvirket.

2.7.6. Alternativer

Klagernes bemærkninger

Klager 4 anfører, at det fremgår af miljørapporten, at der er indkommet forslag fra flere under debatfasen, som bl.a. vedrørte alternativer med færre vindmøller end seks og kun en møllerække, og at det ikke er behandlet nærmere. Efter klagerens opfattelse skal miljørapporten forholde sig til, om foreslåede alternativer er realistiske, og beskrive, hvorfor de ikke er realistiske, hvis det er tilfældet. Klagerne henviser til Naturklagenævnets praksis, f.eks. j.nr. 03-33/101-0125, hvoraf det fremgår, at alternativer, herunder også de alternativer, der er foreslået under den forudgående offentlige debat, skal behandles mere eller mindre indgående.

Kommunens bemærkninger

Kommunen anfører, at kommunen efter en administrativ høring har vurderet, at debatfasen ikke har givet anledning til belysning af flere emner i miljørapporten. Kommunen bemærker, at den tidligere har besvaret et forslag fra en borger i høringsfasen, og at det i kommuneplantillægget er fastsat, at vindmølleområderne skal udnyttes optimalt, og at vindmøller skal opstilles så effektivt som muligt. Da kommuneplantillægget muliggør opstilling af seks vindmøller, har kommunen vurderet, at det ikke vil være formålstjenstligt at beskrive en opstilling med færre end seks i området eller hvor møllerne står på én række, hvilket også er begrundet i vindforholdene, turbolens mellem vindmøllerne, parkproduktion, topografi og naboforhold.

Kommunen har yderligere henvist til, at hovedvindretningen er fra vest/syd-vest. Det betyder, at møllerne bliver mest påvirket af turbulens i disse vindretninger, og derfor skal der være længere imellem møllerne. Den bredeste udstrækning af området er netop sammenfaldende med den fremherskende vindretning. Topografien i den østlige del af området betyder desuden, at denne del er ca. 15 m højere, og det er derfor ikke muligt at opretholde en relativ ens navhøjde, hvis hele området skal udnyttes mod øst med den aktuelle mølle. Samtidig skal afstand til naboer på 4 x totalhøjden overholdes i alle punkter, samtidig med at afstand til motorvejen også skal overholdes. Ved at se samlet på disse forhold vil det ikke være muligt at indpasse 6 vindmøller på én række uden en reduktion af antallet af møller.

2.7.7. Oplysninger fra et andet projekt i miljørapporten

Klagernes bemærkninger

Klager 4 anfører, at miljørapporten er genbrug af en miljørapport for et andet vindmølleprojekt. Der er blandt andet i forbindelse med, at miljørapporten

beskriver nedtagning af eksisterende vindmøller, beskrevet et beskyttet vandhul ved den nordvestlige vindmølle. Det fremgår ordret af den anden miljørapport, og der er ikke et vandhul ved den nordvestlige vindmølle i Handest Hede. Derudover beskriver miljørapporten, at der med stor sandsynlighed lever markfirben i forbindelse med træbevoksningen i den nordøstlige del af projektområdet. Udover, at der i den anden miljørapport står ”mølleområdet” i stedet for ”projektområdet”, er teksten kopieret. Der findes ikke egentlige træbevoksninger ved Handest Hede, men to mindre bevoksninger, en remise og et læhegn. Derudover er der i miljørapporten henvist til området omkring Skørping og en golfbane, som ligger langt fra Handest Hede.

Klager 4 bemærker, at man kan anvende en skabelon for miljørapporter, men at miljørapporten skal forholde sig til det konkrete projekt, hvilket ikke er tilfælde i miljørapporten for Handest Hede. Der er derfor en betydelig usikkerhed om, hvorvidt der er foretaget en selvstændig og konkret vurdering af forholdene ved Handest Hede i miljørapporten, eller om også vurderinger i miljørapporten er genbrug fra den anden miljørapport.

Kommunens bemærkninger

Kommunen anfører, at det er korrekt, at der er genbrugt struktur og generelle tekstafsnit, og at der er passager, som ikke er blevet ændret. I forhold til det beskyttede vandhul, som er beskrevet i miljørapporten, bemærker kommunen, at det er en klar fejl, at det står i miljørapporten. Passagen omkring markfirben er ganske rigtig næsten identisk med den anden miljørapport, men der er foretaget en konkret vurdering, der tilfældigvis stort set var den samme. Der er også ved projektet i Handest Hede nordøst for den vestlige vindmøllerække en træbevoksning, hvor der med stor sandsynlighed lever almindeligt firben.

Kommunen bemærker, at der er genbrugt passager i det omfang, det har givet mening, og hvor der har været overlap i forhold til de to projekter, og at det er uheldigt, at der i den sammenhæng er kommet for meget tekst med. Kommunen vurderer, at de faglige vurderinger er foretaget på et korrekt grundlag, og at der ikke er tale om manglende forhold, som skulle have været belyst.

2.8. Klager i forhold til lokalplanen

2.8.1. Usagligt hensyn

Klager 2 anfører, at Mariagerfjord Kommune har inddraget et usagligt hensyn til et privat firmas økonomiske interesser ved at vedtage lokalplanen. Vindmølleopstilleren har oplyst kommunen, at det er vigtigt, at tidsplanen fastholdes, da vindmølleopstiller ellers risikerer ikke at få økonomisk driftstilskud fra staten. Vindmølleropstilleren har desuden i et brev til kommunen oplyst, at man frafalder et eventuelt erstatningskrav over for kommunen, såfremt myndighedstilladelserne skulle blive erklæret ugyldige som følge af, at vindmøllebekendtgørelsen ikke er miljøvurderet. Klageren henviser til, at et lokalplanforslag først bortfalder tre år efter offentliggørelsen, hvis det ikke er vedtaget, og at kommunen derfor kunne have undladt at vedtage forslaget den

29. juni 2017. Desuden har forvaltningen anbefalet byrådet at udskyde vedtagelsen, indtil ministeriet kom med en udtalelse om problemstillingen, ligesom forvaltningen ikke mener, at vindmølleopstilleren kan have en berettiget forventning om den tidsmæssige udstrækning af behandlingen af planforslaget.

2.8.2. Forholdet til kommuneplanen

Klagernes bemærkninger

Klager 2 anfører, at afstanden mellem vindmølleparker efter kommuneplanens retningslinje 2.5.7 skal være mindst 28 gange totalhøjden for eksisterende eller planlagte vindmøller. Da der ligger tre vindmølleparker inden for denne afstand, kan vindmølleprojektet ikke gennemføres.

Klager 2 og klager 3 anfører, at dele af planområdet er udpeget som lavbundsareal og dermed er vurderet egnet til genopretning til vådområder, og at det ifølge kommuneplanen så vidt muligt skal friholdes for anlæg.

Klager 2 anfører, at hovedparten af planområdet ligger inden for et område, der i kommuneplanen er udpeget som naturområde, hvor hensynet til natur- og landskabsinteresser skal varetages, så arealanvendelsen ikke forringes, hvilket vil ske ved opstilling af vindmøllerne.

Klager 2 og klager 3 anfører, at opstilling af vindmøller i planområdet er i strid med kommuneplanens retningslinje om det værdifulde kulturmiljø Jernbanesporer Mariager-Handest, som er udpeget som kulturhistorisk bevaringsværdi. Klager 2 anfører desuden, at der vil være en visuel negativ påvirkning af veteranjernbanen, og det er ikke rigtigt, at vindmølleprojektet ikke ændrer på selve banesporer eller anvendelsen, da der efter VVM-tilladelsen til projektet skal laves afværgeforanstaltninger for isnedfald.

Klager 2 anfører, at kommuneplanens retningslinje 2.16.1 om udpegede værdifulde landskaber, hvor der ikke må opføres tekniske anlæg, der skæmmer landskabet, er overtrådt, da retningslinjen også omfatter de omkringliggende landskaber, og vindmøllerne vil skæmme Glenstrup Sø. Klageren bemærker, at visualisering nr. 3, som kommunen har henvist til, ikke viser søen, og at det er underdrevet, når kommunen skriver, at visualisering nr. 2 viser, at der er en moderat påvirkning, da vindmøllerne er meget synlige.

Kommunens bemærkninger

I forhold til retningslinjen om lavbundsarealer anfører kommunen, at det er vurderet i miljørapporten, at opstilling af vindmøllerne i området ikke er i strid med retningslinjen.

Derudover anfører kommunen, at en del af planområdet ligger i et naturområde, og at det i miljørapporten er vurderet, at det ikke er i strid med retningslinjen. Området indeholder flere områder, der er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, og der er ikke identificeret direkte eller indirekte påvirkninger af disse.

Kommunen anfører, at vindmølleprojektet ikke ændrer på jernbanesporet eller anvendelsen af det, og at vindmølleprojektet derfor ikke er i strid med kommuneplanens retningslinje om Jernbanesporet Handest Hede.

Kommunen anfører desuden, at den har vurderet påvirkningen af det værdifulde landskab Glenstrup Sø som moderat på baggrund af visualisering nr. 2 og 3 i miljørapporten, og at vindmølleprojektet derfor ikke er i strid med retningslinjen.

2.8.3. Øvrige klagepunkter

Klager 2 gør endvidere gældende, at planerne risikerer at medføre en overtrædelse af naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttede naturtyper og § 19 om beskyttelseszonen ved kirker.

3. Planklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1. Planklagenævnets behandling af sagen, kompetence og prøvelse

3.1.1. Generelt om Planklagenævnets kompetence

Afgørelser efter miljøvurderingsloven kunne påklages efter de klageregler, der var fastsat i den lovgivning, som planen eller programmet var udarbejdet i henhold til, jf. § 16, stk. 1, i miljøvurderingsloven fra 2015.

De planer, der er klaget over i denne sag, er udarbejdet i henhold til planloven, og miljøvurderingen kunne derfor påklages til Planklagenævnet.

Planklagenævnet kan alene tage stilling til retlige spørgsmål i forbindelse med en kommunes afgørelser efter planloven, jf. § 58, stk. 1, nr. 3, i planloven.⁴

Retlige spørgsmål omfatter alle spørgsmål om lovligheden eller gyldigheden af trufne afgørelser, herunder fortolkning eller forståelse af lovbestemmelser samt overholdelse af almindelige forvaltningsretlige grundsætninger.

Det er ikke et retligt spørgsmål, om en plans indhold er hensigtsmæssigt. Endvidere fastlægger miljøvurderingsloven ikke grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til procedurerne og indholdet af grundlaget for beslutningerne forud for vedtagelse af planer omfattet af loven. Begrænsninger i niveauet for tilladelige miljøpåvirkninger følger af anden lovgivning.

3.1.2. Forhold, som ikke behandles

Det, som klager har anført i forhold til naturbeskyttelsesloven, vedrører ikke retlige forhold efter planloven eller miljøvurderingsloven, og Planklagenævnet har derfor ikke kompetence til at behandle disse spørgsmål.

Nævnet bemærker desuden, at der ikke efter planloven er noget til hinder for,

⁴ Lovbekendtgørelse nr. 1157 af 1. juli 2020 om planlægning.

at en kommune vedtager en lokalplan, selvom den endelige realisering af planen afhænger af en tilladelse eller en dispensation fra anden lovgivning som f.eks. naturbeskyttelsesloven.

3.1.3. Forhold, som behandles

I forbindelse med den konkrete sag har Planklagenævnet efterprøvet følgende:

- 1) Om planerne er ugyldige som følge af manglende miljøvurdering af bekendtgørelse om støj fra vindmøller, jf. afsnit 3.2
- 2) Om reglerne om beskyttelse af Natura 2000-områder og bilag IV-arter er overholdt, jf. afsnit 3.3.-3.4.
- 3) Om miljøvurderingslovens minimumskrav til en miljøvurdering er opfyldt i forhold til natur, sundhed, støj, socioøkonomiske forhold og alternativer, jf. afsnit 3.5.
- 4) Om der er en planlægningsmæssig begrundelse for at vedtage lokalplanen, jf. afsnit 3.6.
- 5) Om lokalplanen er i overensstemmelse med kommuneplanen, jf. afsnit 3.7.

3.1.4. Regler, sagen er behandlet efter

Ved klage over afgørelser, som er truffet før den 16. maj 2017, finder bestemmelserne i den tidligere miljøvurderingslov fortsat anvendelse, jf. § 57, stk. 2, i miljøvurderingsloven fra 2017.⁵ Planklagenævnet antager, at det samme gør sig gældende for miljøvurdering af planer, som var under tilvejebringelse før lovens ikrafttræden, selvom den endelige planvedtagelse sker efter lovens ikrafttræden, jf. § 57, stk. 3, i miljøvurderingsloven fra 2017.

Da de påklagede planer var under tilvejebringelse før 16. maj 2017, skal Planklagenævnet behandle denne klagesag efter miljøvurderingsloven fra 2015.

3.2. Ugyldighed p.g.a. manglende miljøvurdering af bekendtgørelse

Klagerne har bl.a. anført, at planerne er ugyldige, fordi den danske vindmøllebekendtgørelse er ugyldig, da den ikke er vedtaget efter SMV-proceduren, jf. afsnit 2.6.1.

Planklagenævnet bemærker, at de påklagede planer ikke er vedtaget med hjemmel i bekendtgørelsen om støj fra vindmøller, men efter planloven. Miljøvurderingen er heller ikke foretaget med hjemmel i bekendtgørelsen om støj fra vindmøller, men efter miljøvurderingsloven. En eventuel ugyldighed af bekendtgørelsen medfører derfor ikke, at miljøvurderingen eller planerne af den grund bliver ugyldige.

Planklagenævnet bemærker i øvrigt, at den nugældende bekendtgørelse om

⁵ Lovbekendtgørelse nr. 973 af 25. juni 2020 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

støj fra vindmøller⁶ er blevet miljøvurderet, og at dette har ikke givet anledning til ændringer i beregningsprincipper for vindmøller på land eller på grænseværdier.

3.3. Påvirkning af Natura 2000-områder (flagermus)

3.3.1. Generelt om væsentligheds- og konsekvensvurderinger

Påvirkning af Natura 2000-område

I fuglebeskyttelsesdirektivet⁷ og habitatdirektivet⁸ er der fastsat regler om oprettelse af internationale beskyttelsesområder. Der er på den baggrund oprettet Natura 2000-områder, som omfatter habitatområder efter habitatdirektivet og/eller fuglebeskyttelsesområder efter fuglebeskyttelsesdirektivet. Nogle af Natura 2000-områderne omfatter desuden Ramsar-områder efter Ramsar-konventionen. Habitatområderne omfatter bestemte naturtyper og/eller dyre- eller plantearter, og fuglebeskyttelsesområderne omfatter bestemte fuglearter. De naturtyper eller arter, der er beskyttede i det konkrete habitat- eller fuglebeskyttelsesområde, kaldes udpegningsgrundlaget for området.

Det fremgår af habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, at:

Alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne. På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de - hvis det anses for nødvendigt - har hørt offentligheden.

Habitatdirektivet er implementeret i dansk ret i flere lovgivninger, bl.a. planhabitatbekendtgørelsen.⁹

I redegørelsen til planforslag efter planloven, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der indgå en vurdering af forslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1.¹⁰

Viser vurderingen, at det ikke kan udelukkes, at projektet kan skade det internationale naturbeskyttelsesområdets integritet, kan planen ikke vedtages, jf.

⁶ Bekendtgørelse nr. 135 af 7. februar 2019 om støj fra vindmøller.

⁷ Oprindeligt Rådets direktiv 79/409/EØF af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle. Det oprindelige direktiv og senere ændringer er nu kodificeret i Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle.

⁸ Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

⁹ Bekendtgørelse nr. 1383 af 26. november 2016 om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

¹⁰ Dette gælder dog ikke planforslag, som er direkte forbundet med eller nødvendige for et Natura 2000-områdets forvaltning.

bekendtgørelsens § 3, stk. 2.

Det forudsættes således i bestemmelserne, at der først skal foretages en vurdering af, om planen kan påvirke et habitatområde væsentligt (væsentligheds-vurdering). Hvis dette er tilfældet, skal der foretages en vurdering af virkningen på området (konsekvensvurdering), og denne vurdering skal indgå i planens redegørelse.

En plan skader et Natura 2000-områdes integritet, hvis planen vil kunne forhindre en varig opretholdelse af dennes grundlæggende kendetegn, der er knyttet til tilstedeværelsen af den eller de naturtyper eller arter, som indgår i udpegningsgrundlaget. Heri indgår, om planen vil kunne have indvirkning på lokalitetens bevaringsmålsætninger.

Planlægning uden for Natura 2000-området

Med hensyn til den geografiske udstrækning af beskyttelsen har EU-domstolen i Moorburg-sagen fastslået følgende:¹¹

Den omstændighed, at det projekt, hvis miljøvurdering er omtvistet, ikke er beliggende i de berørte Natura 2000-områder, men i væsentlig afstand af disse, længere nede ad Elben, ikke udelukker, at kravene i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, finder anvendelse. Som det nemlig følger af ordlyden af denne bestemmelse, underkastes »alle« planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som kan påvirke denne væsentligt, den deri fastsatte miljøbeskyttelsesforanstaltning.

En myndighed har således efter habitatdirektivet en forpligtelse til at undgå forringelse af levesteder og anden væsentlig forstyrrelse for de arter, som fremgår af udpegningsgrundlaget, også uden for de beskyttede områder. Habitatdirektivets krav om væsentligheds- og konsekvensvurdering gælder derfor også for en plan eller et projekt uden for Natura 2000-området, når disse kan påvirke arter på udpegningsgrundlaget væsentligt. Dette gælder desuden også, når arterne befinder sig uden for Natura-2000-området.

Krav til vurderingen

EU-domstolen har fastslået, at der gælder et forsigtighedsprincip i forhold til væsentligheds- og konsekvensvurderinger i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3.

EU-domstolen fortolker således habitatdirektivet artikel 6, stk. 3, således, at myndigheden skal foretage en vurdering af, om det *kan udelukkes*, at projektet eller planen i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter *kan påvirke opnåelse af gunstig bevaringsstatus for det udpegede område væsent-*

¹¹ EU-Domstolens dom af 26. april 2017 i sag C-142/16 (Moorburg), præmis 29.

ligt, herunder om bevaringsstatus for de arter og/eller naturtyper, som området er udpeget for at beskytte (udpegningsgrundlaget), vil blive påvirket væsentligt. Hvis en sådan påvirkning på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der, såfremt projektet eller planen ønskes fremmet, gennemføres en nærmere vurdering (konsekvensvurdering). Denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet/planen, som kan påvirke den omhandlede lokalitet, og vurderingen skal udføres på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området.

Der henvises bl.a. til EU-domstolens dom af 11. april 2013 i sag C-258/11 (Sweetman-dommen), præmis 44:

For så vidt angår vurderingen i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, må det præciseres, at den ikke må medføre lakuner, og den skal indeholde fuldstændige, præcise og endelige konstateringer og konklusioner, der kan fjerne enhver rimelig videnskabelig tvivl for så vidt angår virkningerne af de arbejder, der er påtænkt i den berørte beskyttede lokalitet (jf. i denne retning dom af 24.11.2011, Kommissionen mod Spanien, præmis 100 og den deri nævnte retspraksis).

Der henvises desuden til EU-domstolens dom af 7. september 2004 i sag C-127/02 (Hjertemuslingedommen), præmis 61, og dommens punkt 4:

En vurdering i henhold til artikel 6, stk. 3, i direktiv 92/43 af en plan eller et projekts virkninger på den omhandlede lokalitet indebærer, at alle de aspekter af en plan eller et projekt, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter vil kunne påvirke bevaringsmålsætningen for lokaliteten, skal identificeres før godkendelsen heraf under hensyn til den bedste videnskabelige viden på området. De kompetente nationale myndigheder giver kun tilladelse til en aktivitet som mekanisk fiskeri efter hjertemuslinger på betingelse af, at de, ud fra konklusionen på vurderingen af denne aktivitets virkninger på den omhandlede lokalitet under hensyn til bevaringsmålsætningen for denne, har opnået vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger for den pågældende lokalitets integritet. Det forholder sig således, når det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke er sådanne virkninger.

Der kan herefter kun gives tilladelse til en plan, såfremt det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at planen ikke har skadelige virkninger på den omhandlede lokalitets integritet.

At forsigtighedsprincippet også er centralt i konsekvensvurderingen fremgår ligeledes af Miljøstyrelsens vejledning til habitatbekendtgørelsen:¹²

Myndigheden skal sikre sig, at det kan afvises, at en plan eller et projekt

¹² Vejledning til bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, december 2020, afsnit 4.3.

skader områdets integritet, dvs. myndigheden skal have vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger.

Bevisbyrden omhandler således at kunne dokumentere fravær af skadelige virkninger snarere end deres forekomst, hvilket afspejler forsigtighedsprincippet. Heraf følger, at konsekvensvurderingen skal være tilstrækkelig detaljeret og begrundet til at kunne dokumentere fravær af skadelige virkninger på baggrund af den bedste tilgængelige videnskabelige viden på området. Der er altså tale om en høj prioritering af et sikkert fagligt grundlag. [...]

Forsigtighedsprincippet indebærer, at hvis der er videnskabeligt grundlag for rimelig tvivl om skadevirkninger, skal denne tvivl komme Natura 2000-området til gode. Hensynet til de udpegede områder skal vægtes højest.

Afhjælpende foranstaltninger

Afhjælpende foranstaltninger er foranstaltninger, der har til formål at fjerne de skadelige virkninger på lokalitetens integritet, som en gennemførelse af en plan eller et projekt vil kunne resultere i, eller minimere dem til et niveau, hvor de ikke længere vil have negativ indvirkning på lokalitetens integritet. Disse foranstaltninger skal udgøre en integreret del af en plans eller projekts specifikationer eller skal være en forudsætning for en godkendelse.¹³

Afhjælpende foranstaltninger skal være direkte knyttet til de sandsynlige virkninger, der er blevet registreret i den passende vurdering, og de kan først defineres, når disse virkninger er blevet vurderet og beskrevet fuldt ud.

Afhjælpende foranstaltninger skal beskrives udførligt med en forklaring, der er baseret på videnskabelig dokumentation for, hvordan den vil fjerne eller mindske de negative virkninger, som er blevet registreret. Der bør også gives oplysninger om, hvordan, hvornår og hvem, der gennemfører foranstaltningerne, og hvilke ordninger, der vil blive indført for at kontrollere effektiviteten af dem og om nødvendigt træffe korrigerende foranstaltninger.

Det er kun, når der foreligger en tilstrækkelig sikkerhed for, at en foranstaltning effektivt bidrager til at undgå skadevirkninger, idet det sikres, at der ikke foreligger nogen rimelig tvivl om, at projektet ikke vil kunne skade områdets integritet, at en sådan foranstaltning vil kunne tages i betragtning.¹⁴

Det er ikke tilstrækkeligt, hvis vurderingen ikke indeholder endelige konstateringer for så vidt angår effektiviteten af foranstaltningen, men blot præciserer, at denne effektivitet først vil blive bekræftet efter flere års overvågning.¹⁵

¹³ EU-kommissionens Natura 2000-vejledning, Forvaltning af Natura 2000-lokaliteter, bestemmelserne i artikel 6 i habitatdirektivet, 2019/C 33/01, afsnit 5.4.1.

¹⁴ Grace og Sweetman, præmis 51.

¹⁵ EU-domstolens dom af 26. april 2017 i C-142/16 (Moorburg), præmis 37.

Kortlægningen af de afhjælpende foranstaltninger, såsom selve konsekvensanalysen, skal være baseret på en grundig forståelse af de berørte arter og naturtyper. De kan eksempelvis omfatte:

- datoer og tidsplan for gennemførelsen (såsom ingen i drift i yngletiden for bestemte arter)
- typen af værktøjer og de operationer, der skal udføres (såsom at benytte en bestemt muddermaskine i en fastlagt afstand fra kysten for ikke at påvirke en sårbar naturtype eller for at reducere emissioner, som kan forårsage skadelig aflejring af forurenende stoffer) samt
- de områder, der er strengt utilgængelige på lokaliteten (f.eks. en dyrearts huler til vinterdvale).¹⁶

3.3.2. Forvaltningsplan for flagermus

Det fremgår af Forvaltningsplan for flagermus,¹⁷ at damflagermus ser ud til især at have dagkvarter i huse i yngletiden og sjældnere i hule træer. Kolonierne ligger oftest i nærheden af jagtområderne, som ofte er større søer, åer, fjorde, sunde og tagrørsbevoksninger. Der er eksempler på, at kolonierne kan ligge op til 5 km fra nærmeste vandområde. Det fremgår desuden, at alt tyder på, at hunnerne er yderst trofaste over for kolonilokaliteterne.¹⁸

Det fremgår desuden, at det har vist sig at vindmøllers roterende blade kan forårsage tab af flagermus, formentlig fordi vindmøllernes tårne og blade tiltrækker store mængder af insekter, således at der på visse årstider kan forekomme store ansamlinger af insekter på og omkring vindmøllerne. Det er typisk i sådanne situationer, at flagermusene omkommer. Man har også observeret, at flagermusarter, der normalt flyver i lav højde, som f.eks. damflagermus og vandflagermus, kan finde på at ændre adfærd og flugthøjde og jage insekter hele vejen op ad vindmøllerne. Problemet er størst, når møllerne er opført på lokaliteter, hvor mange flagermus passerer enten på træk eller på strejf forår og eftersommer/efterår. I visse naturtyper og på de allerbedste flagermuslokaliteter kan det blive til store mængder af flagermus, der omkommer.

Det fremgår herudover, at flagermusbestande er yderst sårbare over for øget dødelighed, fordi flagermus har en lang levetid og en langsom reproduktion. Der er derfor risiko for, at dødeligheden kan antage dimensioner, der er så store, at der kan være risiko for at bevaringsstatus for områdets flagermusbestande kan ændres fra gunstig til ugunstig. Risikoen for sådanne utilsigtede tab er formodentligt også betragtelig, når møllerne placeres i eller i nærheden af vigtige fourageringlokaliteter, som flagermushunnerne er afhængige af i yngletiden om sommeren til deres hektiske insektfangst i området omkring ynglekolonierne.

¹⁶ EU-kommissionens Natura 2000-vejledning, afsnit 3.6.6.

¹⁷ Forvaltningsplan for flagermus, Beskyttelse og forvaltning af de 17 danske flagermus-arter og deres levesteder. Naturstyrelsen 2013.

¹⁸ Forvaltningsplan for flagermus, s. 64.

Endelig fremgår det, at den eneste sikre metode til at undgå drab af flagermus i flagermusrige områder, er at slukke for vindmøllerne ved lave vindhastigheder (under ca. 5-6 m/sek.) i de perioder, hvor de store insektansamlinger forekommer (dvs. om natten i perioden ca. 15. juli til ca. 15. oktober). Det skyldes, at det har vist sig, at møllerne kun samler insekter omkring sig og på sig, ved lave vindhastigheder.

3.3.3. Planklagenævnets vurdering

Damflagermus er på udpegningsgrundlaget i habitatområde H30. Habitatområde H30 udgøres af et areal med vand, som kan benyttes som fourageringsområde for damflagermus.

Nedrivning af bygninger

Ved at fjerne levesteder for damflagermus i området vil damflagermus, som fouragerer i og er på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-området, kunne blive påvirket, hvis det betyder, at der herefter ikke er tilstrækkelige steder, hvor dyrene kan leve og opholde sig i tilknytning til Natura 2000-området. Dette kan i givet fald påvirke Natura 2000-lokalitetens integritet som fourageringsområde.

Planernes indvirkning på damflagermus er beskrevet i miljørapportens afsnit 8, hvor det bl.a. fremgår, at damflagermusens ynglekolonier ofte er i huse. Om de fire ejendomme, som skal nedrives, fremgår det, at de ikke er vurderet i forhold til egnethed som yngle- eller rasteområder for flagermus. Tilsvarende fremgår det bl.a. af lokalplanens redegørelse, at der skal foretages en undersøgelse af de fire ejendomme inden nedrivning for mulig forekomst af flagermus.

Planklagenævnet konstaterer, at det fremgår af miljørapporten, at damflagermus, som er på udpegningsgrundlaget for H30 ca. 1,2 km fra planområdet, benytter huse og bygninger som ynglesteder. Undersøgelserne i planområdet viser, at flagermusene er knyttet til skovkanter, levende hegn og haver i og omkring planområdet. Det fremgår også af miljørapporten, at damflagermus på udpegningsgrundlaget potentielt kan blive påvirket uden for Natura 2000-området, da den kan bevæge sig over store afstande, og at påvirkningen i anlægsfasen bl.a. kan ske ved nedrivning af huse.

Husene i området kan således eventuelt udgøre levesteder for damflagermus.

Nævnet finder, at der i forbindelse med planvedtagelsesprocessen skulle have været foretaget en undersøgelse af, om damflagermus opholdt sig i de bygninger, der skulle nedrives. Hvis det var tilfældet, skulle kommunen have vurderet, om nedrivningen kunne have betydning for udpegningsgrundlaget. Nævnet konstaterer dog, at den ene bygning alligevel ikke nedrives, og at de øvrige tre bygninger allerede er revet ned, og at der i forbindelse med nedrivningen ikke er fundet flagermus i disse. På den baggrund finder nævnet ikke,

at miljørapporten og planerne bør ophæves som følge af den manglende undersøgelse, idet nedrivningen af bygningerne ikke har haft eller får nogen betydning for udpegningsgrundlaget, og idet en undersøgelse før planvedtagelsen ikke ville have kunnet føre til, at planerne ikke lovligt kunne vedtages.

Risiko for kollisioner

Planklagenævnet bemærker, at vindmøller efter omstændighederne vil kunne medføre drab af flagermus i et omfang, som kan udgøre en trussel mod integriteten af et habitatområde med flagermus på udpegningsgrundlaget.

Undersøgelser og vurderinger af denne risiko er ofte forbundet med en betydelig usikkerhed, som kan gøre det vanskeligt at opnå den vished for, at planen ikke har skadelige virkninger for habitatområdets integritet, som kræves efter habitatdirektivet og planhabitatbekendtgørelsen.

Planklagenævnet konstaterer, at der i VVM-tilladelsen er sat vilkår om periodisk driftsstop for vindmølle 1, og at kommunen har oplyst, at vindmølleopstilleren også vil indføre driftsstop på de øvrige vindmøllerne samt et overvågningsprogram, og at driftsstoppet kun vil blive ophævet, hvis det konkret konstateres, at mulig påvirkning af damflagermus med sikkerhed kan afvises. Kommunen har desuden oplyst, at kommunen har i sinde at indarbejde disse foranstaltninger i VVM-tilladelsen. Nævnet finder således, at det med sikkerhed kan lægges til grund, at foranstaltningerne vil være en integreret del af projektets specifikationer.

Efter nævnets opfattelse vil det med disse foranstaltninger uden rimelig tvivl kunne fastslås, at planerne ikke har skadelige virkninger på H30 som følge af drab af damflagermus. Nævnet finder derfor ikke grundlag for at ophæve planerne som følge af påvirkningen af damflagermus.

3.4. Bilag IV-arter (flagermus, stor vandsalamander og spidssnudet frø)

3.4.1. Generelt om bilag IV-arter i forbindelse med miljøvurderinger og planvedtagelser

Der er i habitatdirektivet¹⁹ fastsat regler om beskyttelse af bestemte dyre- og plantearter (bilag IV-arter). Disse regler gælder også uden for Natura 2000-områderne.

For dyrearter nævnt i habitatdirektivets bilag IV, litra a, er der forbud mod forsætlig forstyrrelse af disse arter, i særdeleshed i perioder, hvor dyrene yngler, udviser yngelpleje, overvintrer eller vandrer, jf. artikel 12, stk. 1, litra b. Der er desuden forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rastområder, jf. artikel 12, stk. 1, litra d. Beskyttelsen er generel og vedrører ikke kun særligt udpegede områder. Beskyttelsen omfatter desuden både forsætlig og uforsætlig beskadigelse og ødelæggelse.

¹⁹ Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

Alle arter af flagermus i Danmark, stor vandsalamander og spidssnudet frø er oplistet i habitatdirektivets bilag IV.

Habitatdirektivet er implementeret i dansk ret i flere lovgivninger, bl.a. planhabitatbekendtgørelsen fra 2016.²⁰

Det følger af bekendtgørelsens § 7, stk. 2, at et planforslag ikke kan vedtages, hvis gennemførelse af planen kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV, litra a. Vurderingen heraf skal fremgå af redegørelsen til planforslaget, jf. § 7, stk. 3 i bekendtgørelsen. s bilag IV.

En miljøvurdering skal desuden indeholde oplysninger om bl.a. den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på spørgsmål som den biologiske mangfoldighed, fauna og flora, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 2, jf. bilag 1, litra f, og en miljøvurdering skal således også indeholde oplysninger herom, hvis gennemførelse af planen kan beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder for bilag IV-arter.

Hensynet til beskyttede arter bør inddrages så tidligt som muligt i beslutningsprocessen, hvor der ansøges om en tilladelse eller lign. eller udarbejdes en plan. Derved vil der i god tid kunne tilvejebringes de nødvendige oplysninger, så evt. konflikter mellem artsbeskyttelsen og en plan kan afværges. Kendes karakteren og placeringen af et påtænkt anlæg, vil kommunen ofte ikke have grundlag for at udsætte den nærmere vurdering af påvirkningen af de mulige bilag IV-arter.

3.4.2. Planklagenævnets vurdering i forhold til flagermus

Klagerne har anført, at der skal foretages en undersøgelse af forekomsten af flagermus i bygningerne, inden de nedrives, og at flagermus ikke er beskrevet tilstrækkeligt i miljørapporten, jf. afsnit 2.6.2.

Der er foretaget to feltundersøgelser i henholdsvis sommer og efterår af forekomsten af flagermus i området, hvor det er konstateret, at området indeholder mange arter, men at der er et moderat til lille aktivitetsniveau, hvor dværgflagermusen er den hyppigst forekommende.

Nedrivninger af bygninger

Husene i området kan eventuelt udgøre yngle- og rastelokaliteter for damflagermus og eventuelt andre flagermusarter og kan således potentielt have betydning for opretholdelsen af den økologiske funktionalitet for flagermusbestande i området.

²⁰ Bekendtgørelse nr. 1383 af 26. november 2016 om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Der er – som nævnt i afsnit 3.3.3 – ikke foretaget en konkret vurdering af de 4 bygninger, som skulle nedrives, i forhold til deres egnethed som yngle- eller rasteområder for flagermus. Idet det har vist sig, at der ikke fandtes flagermus i bygningerne, og at nedrivningen således ikke udgjorde en beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder for flagermus, finder Planklagenævnet ikke, at miljørapporten og planerne bør ophæves som følge af den manglende undersøgelse.

Risiko for kollisioner

Der er bl.a. ved vindmølle nr. 2, nr. 5 og nr. 6 ledelinjer i form af levende hegn, som kan anvendes af flagermus. En ledelinje er ikke i sig selv omfattet af beskyttelsen efter planhabitatbekendtgørelsens § 7, stk. 2, men hvis en ledelinje må anses som en væsentlig ledelinje til og fra yngle- eller rasteområder for flagermus, kan det efter omstændighederne påvirke den økologiske funktionalitet af yngle- og rasteområdet, at vindmøller placeres i eller i forlængelse af ledelinjer og derfor forårsager et højere antal drab af enkeltindivider.

Der er i VVM-tilladelsen fastsat vilkår om periodisk driftstop ved vindmølle nr. 1 for at undgå en negativ påvirkning af flagermus. Det er desuden under klagesagen blevet oplyst, at der vil blive indført driftsstop og overvågningsprogram i forhold til alle vindmøllerne. Hertil kommer, at vindmølle nr. 2-6 efter Planklagenævnets opfattelse ikke er placeret således, at der er en risiko for ødelæggelse eller beskadigelse af yngle- og rasteområder for flagermus.

3.4.3. Planklagenævnets vurdering i forhold til stor vandsalamander og but-snudet frø

Klagerne har anført, at vandsalamander og spidssnudet frø kan blive påvirket, jf. afsnit 2.6.2.

Kommunen har redegjort for, at det er sandsynligt, at der er stor vandsalamander og spidssnudet frø i området omkring planområdet, og at de benytter de vandhuller, som findes omkring planområdet. Arterne vil ikke blive påvirket i driftsfasen. I anlægsfasen kan enkelte individer tabes som følge af arbejdskørsel, men det er vurderet, at det ikke er i et omfang, som kan påvirke bestandstørrelsen eller den økologiske funktionalitet.

Planklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at der ikke vil være en påvirkning af yngle- og rasteområder for bilag IV-arterne stor vandsalamander og spidssnudet frø. Nævnet har lagt vægt på, at vindmøllerne ikke opstilles i naturtyper, hvor stor vandsalamander eller spidssnudet frø har yngle- og rasteområder.

På baggrund af ovenstående kan Planklagenævnet ikke give medhold i klagepunkterne vedrørende bilag IV-arter.

3.5. Miljøvurdering af kommuneplantillæg og lokalplan

3.5.1. Miljøvurderingsloven generelt

Når en myndighed i medfør af lovgivningen tilvejebringer planer og programmer inden for fysisk planlægning og arealanvendelse, som fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter omfattet af miljøvurderingslovens bilag 3 og 4, skal der efter lovens § 3, stk. 1, nr. 1, udarbejdes en miljøvurdering. Hvis planen fastlægger anvendelsen af mindre områder på lokalt plan eller alene indeholder mindre ændringer i sådanne planer, skal der dog kun gennemføres en miljøvurdering, hvis gennemførelsen af planen må antages at få væsentlig indvirkning på miljøet, jf. stk. 2.

Der skal endvidere udarbejdes en miljøvurdering af andre planer, som i øvrigt fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter, når myndigheden vurderer, at planen kan få væsentlig indvirkning på miljøet, jf. miljøvurderingslovens § 3, stk. 1, nr. 3. Derudover skal der gennemføres en miljøvurdering, hvis planen kan påvirke et udpeget internationalt naturbeskyttelsesområde væsentligt, jf. lovens § 3, stk. 1, nr. 2.

Planklagenævnet finder, at de aktuelle planer er omfattet af miljøvurderingslovens § 3, stk. 1, nr. 1, jf. bilag 4, pkt. 3, litra i, om anlæg til udnyttelse af vindkraft til energiproduktion (vindmølleparker).

En miljøvurdering skal gennemføres under udarbejdelsen af planen eller programmet, og inden der træffes beslutning om den endelige godkendelse eller vedtagelse, jf. miljøvurderingslovens § 6, 1. pkt.

Formålet med miljøvurderingen er at sikre, at vurderingen af miljøkonsekvenser foregår, mens planen stadig er under forberedelse og behandles politisk, dvs. før den er endeligt vedtaget. Miljøvurderingen indgår således i beslutningsgrundlaget for det videre planlægningsarbejde i henseende til miljøhensyn.

3.5.2. Indhold af miljørapporten

En miljørapport skal fastlægge, beskrive og evaluere den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet af planens gennemførelse og rimelige alternativer under hensyn til planens mål og geografiske anvendelsesområde, jf. § 7, stk. 1. Loven kræver dermed oplysninger, som koncentrerer sig om spørgsmål, der relaterer til planens væsentlige indvirkninger på miljøet. Det er således ikke enhver indvirkning, der skal indgå i miljørapporten og dermed afgrænsningen.

En miljørapport skal indeholde de oplysninger, der er nævnt i bilag 1 til loven, som med rimelighed kan forlanges med hensyn til aktuel viden og gængse vurderingsmetoder samt til, hvor detaljeret planen er, hvad den indeholder, og på hvilket trin i et eventuelt planhierarki planen befinder sig, jf. lovens § 7, stk. 2.

3.5.3. Fugle

Generelt om bilag I-fuglearter og trækfugle

Af fuglebeskyttelsesdirektivets²¹ artikel 4 fremgår det bl.a., at:

1. For arter, som er anført i bilag 1, træffes der særlige beskyttelsesforanstaltninger med hensyn til deres levesteder for at sikre, at de kan overleve og formere sig i deres udbredelsesområde.

[...]

Medlemsstaterne udlægger som særligt beskyttede områder navnlig sådanne områder, som med hensyn til antal og udstrækning er bedst egnede til beskyttelse af disse arter, idet der tages hensyn til behovet for at beskytte arterne i det geografiske sø- og landområde, hvor dette direktiv finder anvendelse.

[...]

4. Medlemsstaterne træffer egnede foranstaltninger med henblik på i de i stk. 1 og 2 nævnte beskyttede områder at undgå forurening eller forringelse af levestederne samt forstyrrelse af fuglene, i det omfang en sådan forurening, forringelse eller forstyrrelse har væsentlig betydning for formålet med denne artikel. Medlemsstaterne bestræber sig på at undgå forurening eller forringelse af levesteder også uden for disse beskyttede områder.

Fuglebeskyttelsesdirektivet er i dansk ret primært implementeret dels i form af en områdebeskyttelse (de udpegede fuglebeskyttelsesområder, som indgår i en række af Natura 2000-områderne) og dels i form af en artsbeskyttelse (artsfredningsbekendtgørelsen²² samt jagtloven²³).

Planklagenævnet finder dog, at direktivets artikel 4, stk. 4, 2. pkt., også har en vis selvstændig betydning. Med "levesteder" menes både områder, hvor fuglene yngler, og områder, som fuglene regelmæssigt gæster for at fælde fjer, raste eller overvintre. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med direktivets artikel 2, jf. artikel 1, ifølge hvilken medlemsstaterne træffer alle nødvendige foranstaltninger til at opretholde eller tilpasse bestanden af alle vilde fuglearter på et niveau, som især imødekommer økologiske, videnskabelige og kulturelle krav og samtidig tilgodeser økonomiske og rekreative hensyn. Bestemmelsen i artikel 4, stk. 4, 2. pkt., skal desuden ses i sammenhæng med artikel 4, stk. 4, 1. pkt., som gælder for bilag 1-fugle samt trækfugle, jf. artikel 4, stk. 1 og 2.

²¹ EF-fuglebeskyttelsesdirektivet, De Europæiske Råds direktiv (79/409/EØF).

²² Bekendtgørelse nr. 867 af 27. juni 2016 om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadedkommet vildt.

²³ Lovbekendtgørelse nr. 270 af 12. april 2018 om jagt og vildtforvaltning.

Der skal i en miljørapport gives oplysninger om ethvert eksisterende miljøproblem, som er relevant for planen eller programmet, herunder navnlig problemer på områder af særlig betydning for miljøet som f.eks. de områder, der er udpeget efter habitatdirektivet, jf. bilag 1, litra d, jf. § 7, stk. 2. Desuden skal miljørapporten indeholde oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet i forhold til fauna, jf. bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2.

Planklagenævnet finder som følge af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4, stk. 4, 2. pkt., at det i forbindelse med en miljøvurdering af en plan efter omstændighederne skal inddrages, om realiseringen af planen vil medføre sådanne forringelser af levestederne for en given bilag I-fugleart eller trækfugleart, at det kan påvirke arten på bestandsniveau. Dette uanset, at det planlagte ikke ligger i eller i nærheden af et fuglebeskyttelsesområde.

Planklagenævnet bemærker dog, at der ikke i planhabitatbekendtgørelsen eller andre danske regler er et forbud mod vedtagelse af planer, som kan have en sådan påvirkning på bestandsniveau.

Planklagenævnets vurdering

Klager 2 og klager 3 har anført, at miljøvurderingen i forhold til lokal fortrængning af fugle ikke er tilstrækkelig, jf. afsnit 2.7.1. Klagerne har i den forbindelse nævnt hjejle, blishøne, svaner, gæs og ænder.

Hverken lokalplanområdet eller andre områder i nærheden af lokalplanområdet er udlagt som Ramsar-område eller som fuglebeskyttelsesområde efter fuglebeskyttelsesdirektivet. Fuglearterne hjejle, blishøne, visse svaner, visse gæs og visse ænder er dog trækfugle og/eller omfattede af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I.

Kommunen har foretaget en feltundersøgelse i området, og kommunen har derudover inddraget tilgængelig viden om fugle i området, herunder fra DOF-basen.

Det fremgår, at der kan være forstyrrelse af lokalt ynglende eller rastende fugle i anlægsfasen, men at det ikke vil have betydning for bestanden, da det vil være en midlertidig påvirkning. Der er redegjort for risikoen for kollision, som er vurderet at være lille i planområdet, da Handest Hede ikke ligger i et område, hvor fugle koncentrerer, men i åbent, dyrket landskab. Tab af lokale enkeltindivider kan dog ikke afvises, men vil ikke have indflydelse på bestandene. Barriereeffekten af vindmølleprojektet er ligeledes behandlet og er vurderet at være lille, da der ikke er kendte vigtige fuglelokaliteter nær planområdet. Derudover er der redegjort for en eventuel påvirkning af fourageringsområder, hvor der ikke vurderet at være en negativ effekt. Der kan være en lokal fortrængning, som dog vil være minimal, da der er andre dyrkede arealer

i området. Samlet vurderes vindmølleprojektet ikke at have væsentlig effekt på lokale eller nationale bestande af fugle.

Planklagenævnet finder, at kommunen har tilvejebragt tilstrækkelige oplysninger om fugle. Nævnet finder desuden, at der i miljørapporten er foretaget en tilstrækkelig vurdering af den sandsynlige væsentlige indvirkning på fugle, herunder til belysning af, om realiseringen af planerne vil medføre sådanne forringelser af levestederne for de nævnte fuglearter, at det kan påvirke arten på bestandsniveau i artikel 4, stk. 4, 2. pkt.'s forstand. Nævnet finder derfor, at minimumskraverne til en miljøvurdering er opfyldt.

3.5.4. Natur og øvrigt dyreliv

Klager 2 har anført, at rødlistede krybdyr, padder og pattedyr ikke er undersøgt, og at det ikke kan udelukkes, at vindmøllerne vil påvirke § 3-beskyttet natur, jf. afsnit 2.7.2.

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den *sandsynlige væsentlige* indvirkning på miljøet, herunder den biologiske mangfoldighed, fauna og flora, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2. Dette indebærer ikke, at det planlagte skal vurderes i forhold til alle tænkelige forekomster af flora og fauna, men navnlig, hvis der er tale om betydningsfulde habitater for bestemte arter, især hvis der er tale om sjældne arter, og hvis det planlagte i øvrigt kan påvirke disse. Vurderingen skal endvidere ske ud fra, hvad der med rimelighed kan forlanges med hensyn til aktuel viden og gængse vurderingsmetoder.

Det fremgår af miljøvurderingen af bekendtgørelse om støj fra vindmøller²⁴, at studier af forskellige husdyr tyder på, at høje støjniveauer kan medføre stress. Støjniveau på 60-75 dB(A) kan føre til øget respiration og hjernefrekvens, øget årvågenhed og mindre tid til græsning (får og heste).

Der findes imidlertid ikke grænseværdier for støjpåvirkning fra vindmøller af husdyr eller metoder til vurdering af den mulige belastning af dyrene. Der må således indrømmes kommunerne et betydeligt skøn i forhold til, om – og i givet fald hvordan – støjpåvirkningen af husdyr skal indgå i en miljøvurdering af vindmøller.

Natur,- plante- og dyreliv er beskrevet i miljørapportens afsnit 8, hvor det fremgår, at det på baggrund af de tilstødende arealers beskaffenhed ikke er sandsynligt, at rødlistede og sjældne arter er i området. Det fremgår at almindeligt firben, skrubtudse, butsnudet frø og lille vandsalamander sandsynligvis lever i området, ligesom hare sandsynligvis også gør. Der ikke nogle af disse arter, som på nuværende tidspunkt er registreret som truede.

Det fremgår derudover, at der i området er eng, mose og hede, og at vindmølleprojektet ikke vil medføre ændringer i naturtilstanden på arealerne.

²⁴Miljørapport fra juni 2018, miljøvurdering af bekendtgørelse om støj fra vindmøller.

Planklagenævnet finder, at miljørapporten i tilstrækkeligt omfang redegør for den sandsynlige miljømæssige påvirkning af flora og fauna, og at miljøvurderingslovens minimumskrav til en miljøvurdering således er opfyldt. Herunder finder ikke nævnet ikke, at hestes reaktion på, at vindmøller stopper, er en påvirkning af en sådan karakter og af et sådant omfang, at det skal vurderes i forbindelse med en miljøvurdering.

3.5.5. Støj

Klagerne har bl.a. anført, at der ikke er foretaget konkrete vurderinger af støj-påvirkningen, jf. afsnit 2.7.3.

Generelt om vurdering af vindmøllestøj i en miljørapport

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på befolkningen og menneskers sundhed samt fauna og materielle goder, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2. Dette omfatter bl.a. støj fra vindmøller.

Miljørapporten skal kun indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden og gængse vurderingsmetoder, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 2. Miljøvurderingsloven stiller ikke krav om, at der skal foretages bestemte målinger eller bestemte beregninger i forhold til støj, eller at disse udføres på en bestemt måde.

Miljøvurderingsloven fastlægger heller ikke grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til procedurerne og indholdet af grundlaget for beslutningerne forud for vedtagelse af planer omfattet af loven. Begrænsninger i niveauet for tilladelige miljøpåvirkninger, herunder grænseværdier for støj fra vindmøller, følger af anden lovgivning.

Bekendtgørelse om støj fra vindmøller²⁵ regulerer krav til vindmøller, for så vidt angår støj. De støjgrænseværdier for vindmøller, som fremgik af bekendtgørelsen, var fastsat ud fra et niveau af støjbelastning, der var vurderet at være miljø- og sundhedsmæssig acceptabelt for mennesker. De beregningsmetoder, som har fundet udtryk i bekendtgørelsen, må desuden betragtes som almindeligt anerkendte, idet disse bygger på metoder, som har været benyttet i en lang årrække, og som løbende er blevet udbygget og præciseret. Beregningerne angiver ”worst case” for alle vindretninger. Det falder uden for nævnets kompetence at vurdere, om disse metoder for beregning støj er rimelige eller hensigtsmæssige.

Hvis en kommune har beregnet de konkrete forventede støjpåvirkninger fra

²⁵ Bekendtgørelse nr. 1736 af 21. december 2015 om støj fra vindmøller, som var gældende på daværende tidspunkt.

de vindmøller, der planlægges for, ud fra beregningsprincipperne i bekendtgørelsen, og i en miljørapport har sammenholdt disse med de fastsatte støjgrænseværdier for vindmøller, udgør dette derfor et grundlag, som efter nævnets opfattelse er sagligt, relevant og tilstrækkeligt til at understøtte beslutningstagerne i forbindelse med en planvedtagelse, jf. kravene i miljøvurderingsloven. Det er desuden ensartet fra kommune til kommune.

Herunder finder Planklagenævnet ikke, at der efter miljøvurderingsloven er et krav om, at kommunerne i miljøvurderinger skal foretage vurderinger af støj ved andre vindhastigheder end dem, der er omtalt i bekendtgørelsen.

Vurdering i den konkrete sag

Støj er beskrevet i miljørapporten, afsnit 6.2, hvor det fremgår, at der er foretaget støjregninger ud fra den forventet vindmølletype, og at beregningerne er foretaget i programmet WindPRO ud fra retningslinjerne i vindmøllebekendtgørelsen. Det maksimalt tilladte støjniveau er overholdt ved alle naboer.

Planklagenævnet konstaterer, at beregningsresultaterne er sammenholdt med de støjgrænseværdier, som fremgår af bekendtgørelsen om støj fra vindmøller.

Særligt hvad angår infralyd, bemærker Planklagenævnet, at vindmøller ifølge Miljøstyrelsen udsender infralyd, men at denne lyd er så svag, at den selv tæt ved møllen er svagere end det menneskelige øre kan opfatte, og at infralyd, som er lavere end høre- eller føletærsklen ikke kan skade helbredet.²⁶

Nævnet finder, at oplysningerne i miljørapporten giver et tilstrækkeligt dækkende indtryk af den støjmessige påvirkning fra de planlagte vindmøller.

Planklagenævnet bemærker i den forbindelse, at det fremgår af miljørapporten, at det, såfremt der vælges en anden vindmølletype ved den endelige projektering af vindmøllerne, skal dokumenteres ved beregninger, at støjkravene kan overholdes. Der er ikke efter miljøvurderingsloven eller planloven noget krav om, at der kun kan opstilles møller af den type, miljøvurderingen har taget udgangspunkt i. Nævnet kan i øvrigt ikke tage stilling til, om vindmøllebekendtgørelsen skulle være overtrådt, fordi udformningen af vindmøllerne ikke er bestemt på forhånd, da denne bekendtgørelse ikke hører under nævnets kompetence.

Planklagenævnet finder, at miljørapporten på den baggrund i tilstrækkeligt omfang har redegjort for forhold i relation til støj, og at mindstekravene efter miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2, er opfyldt.

²⁶ Miljøstyrelsens hjemmeside, Lavfrekvent støj: <https://mst.dk/luft-stoej/stoej/vindmoeller/lavfrekvent-stoej-fra-vindmoeller/>.

3.5.6. Sundhed

Klagerne har anført, at miljørapporten ikke indeholder en egentlig vurdering af de sundhedsmæssige påvirkninger, og at undersøgelsen fra Kræftens Bekæmpelse ikke er inddraget i miljørapporten, jf. afsnit 2.7.4.

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder befolkningen, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2.

Sundhed er beskrevet i miljørapporten, afsnit 6.4.6-6.4.12, hvor det den sundhedsmæssige påvirkning er beskrevet i forhold til forskellige emner, herunder støj, både almindelig og lavfrekvent, og vibrationer. Der er i miljørapporten henvist til forskellige undersøgelser af vindmøllers helbredsmæssige følgevirkninger. Der er desuden redegjort for, at der ikke er videnskabelige beviser for følelige vibrationer i nabobeboelser til vindmøller ved et afstands-krav på fire gange vindmøllens højde.

Planklagenævnet bemærker, at den af klageren omtalte undersøgelse fra Kræftens Bekæmpelse ikke var afsluttet på tidspunktet for miljørapportens udarbejdelse, og nævnet finder derfor ikke, at resultater fra den burde have været inddraget i miljørapporten.

Planklagenævnet bemærker desuden, at nævnet ikke finder grundlag for at tilsidesætte Mariagerfjord Kommunes valg af kilder. Der er således tale om undersøgelser, der er udført af eller for Sundhedsstyrelsen og Miljøstyrelsen, og som er offentliggjort af disse. Nævnet kan i øvrigt ikke tage stilling til, om indholdet af pågældende undersøgelser er korrekt, eller om sundhedsmyndighederne burde have brugt en anden rådgiver eller indtage en anden holdning til sundhedsmæssige spørgsmål.

Planklagenævnet finder, at ud fra en samlet vurdering, at der foreligger en tilstrækkelig beskrivelse i forhold til indvirkningen på menneskers sundhed, og at minimumskravene i miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2, er opfyldt.

3.5.7. Socioøkonomiske forhold

Klager 4 har anført, at det kun er den socioøkonomiske påvirkning på landbrug, der er beskrevet, jf. afsnit 2.7.5. Det fremgår ikke, hvilke andre forhold, der efter klagerens opfattelse burde være beskrevet.

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder befolkningen og materielle goder, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2.

Socioøkonomiske forhold er beskrevet i miljørapporten, afsnit 6.4.2 og 6.4.13, hvor der er en beskrivelse af påvirkningen på landbruget, fortrinsret

for køb af andele for lokalområdet, værditabsordning og Grøn Ordning til aktiviteter i lokalområdet.

Planklagenævnet finder i lyset af placeringen af vindmøllerne, at der i fornødent omfang er redegjort for socioøkonomiske forhold i miljørapporten, og at mindstekravene i miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, i forhold til materielle goder er opfyldt.

3.5.8. Alternativer

Klager 4 anfører at miljørapporten skal forholde sig til, om foreslåede alternativer er realistiske, jf. afsnit 2.7.6.

En miljørapport skal fastlægge, beskrive og evaluere *rimelige* alternativer, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 1.

Forpligtelsen til at fastlægge, beskrive og evaluere rimelige alternativer skal ses i sammenhæng med formålet med en miljøvurdering af en plan, som er at sikre, at planens indvirkning på miljøet inddrages og bidrager til, at der træffes en begrundet og oplyst afgørelse om planens endelige udformning. Valget og udformningen af rimelige alternativer foretages med udgangspunkt i planens mål og geografiske anvendelsesområde. Det valgte alternativ skal være realistisk og det vil sige muligt at realisere i stedet for det påtænkte.²⁷

Der fremgår desuden følgende EU-kommissionens vejledning om SMV-direktivet:

Det fremgår ikke af direktivets tekst, hvad der menes med et rimeligt alternativ til en plan eller et program. Det første skridt i forbindelse med beslutningen om mulige rimelige alternativer bør være at tage planens eller programmets mål og geografiske anvendelsesområde i betragtning. Teksten oplyser ikke, om der menes alternative planer eller programmer eller forskellige alternativer inden for en plan eller et program. I praksis vil forskellige alternativer inden for en plan normalt blive vurderet (f.eks. forskellige metoder for affaldsbortskaffelse inden for en affaldshåndteringsplan eller forskellige metoder for udvikling af et område inden for rammerne af en arealanvendelsesplan). Et alternativ kan være en anden måde at opfylde planens eller programmets mål på. Med hensyn til arealanvendelsesplaner eller fysiske planlægningsplaner er oplagte alternativer anderledes anvendelser af områder, der er udpeget til specifikke aktiviteter eller formål, og alternative områder for sådanne aktiviteter.²⁸

Der er ikke i miljøvurderingsloven et krav om, at der skal vælges en bestemt planlægningsmæssig løsning frem for andre.

²⁷ Bemærkninger til § 12 i forslag L147 til Lov om miljøvurdering af planer og programmer (FT2015-1).

²⁸ Kommissionens vejledning om gennemførelse af direktiv 2001/42 om vurdering af bestemte planers og programmers indvirkning på miljøet, 2003.

Det kan efter Planklagenævnets opfattelse ikke antages, at der altid er en pligt til at vurdere andre alternativer end 0-alternativet. Alternativer er navnlig relevante ved større, ikke-reversible beslutninger, ved omfattende indgreb i det eksisterende miljø, ved politisk usikkerhed omkring løsningen i kommunen, samt hvis der er indkommet (realistiske) alternative forslag fra berørte myndigheder eller offentligheden.

Der er under alle omstændigheder alene krav om at beskrive *rimelige/realistiske* alternativer. Disse skal være teknisk, praktisk og økonomisk mulige.

En miljørapport skal indeholde en kort skitsering af grunden til at vælge de alternativer, der har været behandlet, og en beskrivelse af, hvorledes vurderingen er gennemført, herunder eventuelle vanskeligheder (som f.eks. tekniske mangler eller mangel på knowhow), der er opstået under indsamlingen af de krævede oplysninger, jf. bilag 1, litra h.

Det fremgår af miljørapporten, at kommunen i idefasen modtog forslag, som omhandlede alternativer med færre møller end seks og opstilling på én række i stedet for to. Kommunen vurderede, at høringen ikke gav anledning til nye emner, der skulle belyses i miljørapporten.

Kommunen har i bemærkningerne til nævnet oplyst, at kommunen svarede borgeren, at det i retningslinje 2.5.3 i kommuneplantillæg nr. 19 er fastlagt, at der ved godkendelse af projekterne skal lægges vægt på optimal udnyttelse af området, og at der skal opstilles så effektive og så mange vindmøller som muligt inden for de grænser, som hensynet til natur, landskab og naboer sætter. Kommunen bemærker, at der i kommuneplantillægget gives mulighed for opstilling af seks vindmøller, hvorfor en optimal udnyttelse af området vil være undersøgelse af påvirkningen fra seks vindmøller.

Planklagenævnet opfatter kommunens bemærkninger på den måde, at kommunen ikke anser det for planlægningsmæssigt rimeligt at opstille et mindre antal vindmøller i området end det, som fysisk vil kunne lade sig gøre. Nævnet bemærker i den forbindelse, at placering af vindmøller kan være vanskeligt som følge af udpegninger, landskabelige forhold, kravene til afstand mellem møllerne og til beboelse m.v. Kommunen har desuden allerede i 2016 i forbindelse med kommuneplantillæg nr. 19 besluttet, at kommunen ønskede opstilling af op til 6 vindmøller i området. Med hensyn til en opstilling af vindmøller på én række har kommunen desuden redegjort for de forhold (topografi, afstande til naboer og motorvej og vindforhold), som bevirker, at kommunen ikke anser en opstilling i én række for værende rimelig.

Planklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte kommunens vurderinger i forhold til, at alternative opstillinger i forhold til antal eller opstillingsmønster ikke var rimelige i den konkrete sag. Nævnet finder på den baggrund ikke, at kommunen i den konkrete sag var forpligtet til at fastlægge,

beskrive og evaluere alternative placeringsmuligheder som blev foreslået under høringsfasen.

Klagerne har gjort gældende, at kommunen skulle have beskrevet, hvorfor de foreslåede alternativer ikke var realistiske. Planklagenævnet bemærker, at der er krav om, at der skal redegøres for grunden til at *vælge de alternativer, der har været behandlet*, jf. bilag 1, litra h. Der er derimod ikke i loven eller direktivet et krav om redegørelse for grunden til at *fravælge* at behandle bestemte alternativer.

Planklagenævnet finder på baggrund af det, som fremgår ovenfor, at miljøvurderingslovens minimumskrav til beskrivelse af alternativer er opfyldt.

3.5.9. Oplysninger om et andet projekt i miljørapporten

Klager 4 har anført, at miljørapporten og at det i det hele taget skaber tvivl om miljørapportens vurderinger, jf. afsnit 2.7.7.

Der indgår i miljørapporten henvisninger til lokaliteter, som ikke er i området.

Planklagenævnet bemærker, at henvisningerne til lokaliteter, som ikke findes i området, er uheldige set ud fra formålet med miljøvurderingsloven og i forhold til tilliden til, at der er foretaget en reel vurdering af de konkrete forhold.

Planklagenævnet kan dog konstatere, at de faktuelle oplysninger om bl.a. træbevoksninger svarer til forholdene ved vindmølleområdet. Miljørapporten indeholder desuden oplysninger om forholdene i og omkring planområdet, og klagen eller sagens oplysninger i øvrigt giver ikke nævnet anledning til at antage, at der mangler relevante oplysninger eller vurderinger i miljørapporten. Det forhold, at der er sket genbrug, kan derfor ikke efter nævnets opfattelse føre til en ophævelse af miljørapporten.

3.6. Planlægningsmæssig begrundelse og usaglige hensyn

Efter planlovens § 13, stk. 1, kan en kommune til enhver tid beslutte at tilvejebringe planforslag og ændringsforslag til de eksisterende kommunale planer i overensstemmelse med de procedurer, som er fastsat i planlovens kapitel 6, når det er planlægningsmæssigt relevant (lokalplanretten).

Lokalplankompetencen forudsætter således, at der er en planlægningsmæssig relevant begrundelse, og planlægningen må ikke være baseret på usaglige hensyn. Rent økonomiske hensyn er ikke et planlægningsmæssigt relevant hensyn. En eventuel usaglighed vil typisk bestå i, at kommunen udarbejder en lokalplan alene af hensyn til kommunens egne økonomiske interesser.

At en grundejer eller en bygherre inden for et lokalplanområde har en økonomisk interesse i vedtagelsen af en lokalplan, er imidlertid helt sædvanligt og ikke noget, der i sig selv er i strid med planloven. Det afgørende er således,

om kommunen har en planlægningsmæssig relevant grund til at vedtage lokalplanen.

Nævnet bemærker i øvrigt, at det forhold, at en kommune bestræber sig på at få vedtaget planer inden en bestemt dato af hensyn til, at en bygherre kan opnå støtte, ikke medfører, at planen er ugyldig, såfremt planen i øvrigt (også) varetager saglige og planlægningsmæssige interesser, og såfremt planerne er vedtaget i overensstemmelse med procedurereglerne i planlovens kapitel 6. Nævnet finder det som klart udgangspunkt heller ikke usagligt, at en kommune gennemfører en planproces med den hastighed, som er lovlig efter planloven. Det er heller ikke i strid med planloven, at kommunens politiske beslutningstagere beslutter at gennemføre en planlægningsproces efter reglerne i loven, uanset om forvaltningen måtte anbefale en udskydelse som følge af en risiko for erstatningsansvar.

Det fremgår af lokalplanens redegørelse, at lokalplanen er vedtaget som et led i kommunens målsætning om at medvirke til at øge udbygningen af vindenergi. Planklagenævnet finder, at dette er en saglig og planlægningsmæssig relevant begrundelse for at vedtage planen.

På baggrund af ovenstående kan Planklagenævnet ikke give medhold i klagepunktet.

3.7. Forholdet mellem kommuneplan og lokalplan

3.7.1. Reglerne om forholdet mellem kommuneplan og lokalplaner

En lokalplan må ikke være i strid med kommuneplanen, jf. planlovens § 13, stk. 1, nr. 1. Dette krav er en del af planlovens rammestyringsprincip, der fastslår, at den mere detaljerede planlægning er begrænset af rammerne i den overordnede planlægning.

En kommuneplan fastlægger på grundlag af en samlet vurdering af udviklingen i kommunen en hovedstruktur, som angiver de overordnede mål for udviklingen og arealanvendelsen i kommunen, jf. planlovens § 11, stk. 2, nr. 1, retningslinjer for arealanvendelsen m.v., jf. planlovens § 11, stk. 2, nr. 2, og rammer for lokalplanernes indhold for de enkelte dele af kommunen, jf. § 11, stk. 2, nr. 3. En lokalplan må hverken være i strid med kommuneplanens hovedstruktur, retningslinjer eller rammebestemmelser. Desuden må lokalplanen ikke være i strid med redegørelsens rækkefølgeangivelse.

Ifølge planlovens § 11 e skal kommuneplanen ledsages af en redegørelse for planens forudsætninger. Redegørelsen indeholder baggrundsmateriale for kommuneplanen. Redegørelsen er ikke retligt bindende for lokalplanlægningen eller for kommunens administration af kommuneplanen i øvrigt, bortset fra redegørelsens rækkefølgeangivelse. Derimod er redegørelsen en vigtig kilde til forståelse og fortolkning af kommuneplanen.

Efter Planklagenævnets opfattelse forudsætter bestemmelsen i § 13, stk. 1, nr.

1, dog, at det er muligt ud fra kommuneplanen at udlede konkrete krav til lokalplanlægningen. At en lokalplan ikke må stride imod kommuneplanen, skal således primært ses i forhold til de konkret fastsatte retningslinjer og rammer for det pågældende lokalplanområde.

Rammestyringsprincippet efter planloven gælder ikke internt i en kommuneplan, og der er således ikke et egentligt retligt hierarki mellem de forskellige dele af kommuneplanen. Det er således ikke i strid med planloven, at der vedtages et kommuneplantillæg, som fraviger de generelle retningslinjer i kommuneplanen. Mere overordnede retningslinjer, som ikke vedrører det konkrete område, vil heller ikke nødvendigvis være til hinder for en lokalplanlægning for området, der i øvrigt er i overensstemmelse med konkrete rammebestemmelser for området. Desuden kan kommunen til enhver tid beslutte at ændre kommuneplanlægningen for et konkret område, selvom det måtte være i strid med tidligere vedtagne retningslinjer.

3.7.2. Planklagenævnets vurdering af forholdet til kommuneplanen

Afstand mellem vindmølleparker

Klager 2 har anført, at retningslinje 2.5.7 om, at afstanden mellem vindmølleparker skal være mindst 28 gange totalhøjden af vindmøllerne medfører, at vindmølleprojektet ikke kan gennemføres, jf. afsnit 2.8.2.

Planklagenævnet bemærker, at det ikke fremgår af retningslinje 2.5.7, at der ikke kan placeres vindmøller inden for 28 gange andre eksisterende eller planlagte vindmøller. Planklagenævnet finder derfor ikke, at lokalplanen strider imod retningslinje 2.5.7.

Lavbundsarealer

Klagerne har anført, at lokalplanområdet er udpeget som lavbundsareal og så vidt muligt skal friholdes for anlæg, jf. afsnit 2.8.2.

Planklagenævnet finder ikke, at lokalplanen strider mod retningslinje 2.13.1 om lavbundsarealer i kommuneplanen, allerede fordi det ud fra bestemmelsens formulering ikke er muligt at udlede de præcise krav til lokalplanlægningen. Nævnet lægger herved navnlig vægt på, at det alene fremgår, at lavbundsarealerne ”bør friholdes for byggeri”.

Naturarealer

Klager 2 anfører, at hovedparten af planområdet ligger inden for et område, der i kommuneplanen er udpeget som naturområde, hvor hensynet til natur- og landskabsinteresser skal varetages, så arealanvendelsen ikke forringes, jf. afsnit 2.8.2.

Hovedparten af lokalplanområdet ligger i naturområde. Det fremgår af ret-

ningslinje 2.14.2, at hensynet til natur- og landskabsinteresser i naturområderne skal varetages i balance med de øvrige interesser i det åbne land. I disse områder må planlægning og administration vedrørende arealanvendelsen og tilstanden ikke forringe muligheden for at opfylde målsætningen for områdets naturtyper, fastlagt efter principperne i kommunens naturkvalitetsplan, jf. retningslinje 2.14.4.

Planklagenævnet finder ikke, at lokalplanen strider mod retningslinjen. Planklagenævnet lægger vægt på, at naturkvalitetsplanen vedrører arealer, som er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3, at vindmøllerne ikke opstilles på sådanne arealer, og da vindmøllerne ikke vil medføre ændringer i naturtilstanden på arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Kulturmiljø

Klager 2 og 3 gør gældende, at opstilling af vindmøller i planområdet er i strid med kommuneplanens retningslinje om det værdifulde kulturmiljø jernbanesporet Mariager-Handest, jf. afsnit 2.8.2.

Veteranbanesporet løber gennem lokalplanområdet og tæt forbi den ene vindmølle.

Det er i kommuneplanens retningslinje 2.15.1 og 2.15.2 fastsat, at de værdifulde kulturmiljøer skal sikres, og at de kulturhistoriske værdier inden for afgrænsningen af de udpegede områder i det åbne land skal beskyttes.

Planklagenævnet bemærker, at lokalplanområdet med kommuneplantillæg nr. 23 i kommuneplanramme HAND.V.3 er udlagt til vindmøllepark. Kommunen har således specifikt – på kommuneplanniveau – vedtaget, at der skal opstilles vindmøller, uanset at veteranjernbanen løber gennem området, og uanset der var fastsat retningslinjer i kommuneplanen, som udpegede denne til værdifuldt kulturmiljø. Retningslinjer, herunder for kulturmiljø, har som nævnt ovenfor ikke en særlig forrang frem for f.eks. konkrete rammebestemmelser for et område. Nævnet finder derfor ikke, at lokalplanen er i strid med kommuneplanen, uanset at lokalplanen muliggør et større teknisk anlæg, som eventuelt kan få en betydning for jernbanen, herunder for oplevelsen af de kulturhistoriske værdier, som knytter sig til jernbanen.

Værdifulde landskaber

Klager 2 har anført, at kommuneplanretningslinje 2.16.1 er overtrådt med lokalplanen, jf. afsnit 2.8.2.

Planklagenævnet finder ikke, at lokalplanen strider mod retningslinje 2.16.1 om større sammenhængende landskaber i kommuneplanen, allerede fordi det ud fra bestemmelsens formulering ikke er muligt at udlede de præcise krav til lokalplanlægningen. Det fremgår således, at beskyttelsen og udviklingen af særlige landskabsværdier ”skal prioriteres”, og at den blå-grønne struktur

”bør friholdes” for større tekniske anlæg. Desuden placeres ingen af vindmøllerne inden for udpegningen, men umiddelbart uden for.

3.8. Planklagenævnets afgørelse

Planklagenævnet kan ikke give medhold i klagen over miljørapporten.

Planklagenævnet kan heller ikke give medhold i klagen over vedtagelsen af kommuneplantillæg nr. 28 og lokalplan nr. 109/2017, Vindmølleområde ved Handest Hede.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 4, stk. 1, i lov om Planklagenævnet.²⁹

Planklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 3, stk. 3, i lov om Planklagenævnet. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. § 3, stk. 4, i lov om Planklagenævnet.

Planklagenævnet beklager den lange sagsbehandlingstid.

4. Gebyr

De indbetalte klagegebyrer tilbagebetales ikke. Klagegebyrer tilbagebetales kun, hvis nævnet har afvist at behandle sagen, hvis klagen tilbagekaldes, eller hvis nævnet giver klageren medhold eller i øvrigt ændrer den afgørelse, der er klaget over. Det er ikke tilfældet i denne sag. Planklagenævnets afgørelse vedrørende klagegebyret kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Der henvises til § 3 i gebyrbekendtgørelsen for Planklagenævnet.³⁰

²⁹ Lovbekendtgørelse nr. 1658 af 20. december 2016 om Planklagenævnet.

³⁰ Bekendtgørelse nr. 108 af 28. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Planklagenævnet.